

NEKOLIKO NEOBJAVLJENIH ISPRAVA POLJIČKOGA KANČILIRA MARKA BARIĆA

Milko BRKOVIĆ
Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru

UDK 949.75:930.22
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 10. IV. 2003.

Kančilir ili pisar Marko Barić djeluje u Poljičkoj Republici u drugom dijelu prve i prvom dijelu druge polovice XVIII. stoljeća. Kroz cijelo to razdoblje bio je poljički knez, a potom i veliki knez Poljica. Svojom je rukom na bosanici ili hrvatskoj ćirilici napisao ili bio destinator niza poljičkih isprava raznovrsnog sadržaja. U ovom je radu kronološki doneseno četrnaest njegovih isprava, nepoznatih javnosti, čije tekstove transkribiramo u latinicu te ih obrađujemo s diplomatsko-paleografskog i kronološki općenito s povjesničarskog stajališta. Na kraju u prilogu kronološki donosimo faksimile njihovih izvornika.

Ključne riječi: pisar Marko Barić, Poljica, bosanica, diplomatika, paleografija, XVIII. st.

U nizu radova o neobjavljenim poljičkim dokumentima ovaj smo put izdvojili četrnaest isprava poljičkog kneza i pisara Marka Barića, koje obrađujemo s diplomatskog i kronološki općenito s povjesničarskog stajališta te ih ovdje transkribiramo u latiničko pismo i prvi put donosimo faksimile njihovih izvornika.¹ Samo u transkripciji teksta isprava neke riječi pišemo velikim početnim slovom, kao što su početak isprave, imena, prezimena, toponimi i slično, te pojedinih važnih pojmova, a sve ostalo ostavljamo kako je u izvornicima. Također, u pogledu interpunkcije ostavljamo sve kako je u izvornicima, osim što ponegdje stavljamo točku, i to u slučajevima kad je i u izvorniku stavljen neki znak koji bi po konstrukciji rečenice odgovarao današnjoj točki.

Kančilir Marko Barić je u drugom dijelu prve i prvom dijelu druge polovice XVIII. stoljeća bio najmanje četvrt stoljeća knez Poljičke Republike i ujedno njezin javni pisar, što je rijetkost ne samo u Poljicima nego i u drugim administrativnim jedinicama pojedinih državnih cjelina. Uz to su isprave koje je pisao Marko Barić veoma bogate diplomatskim formulama, što pak ukazuje na njegovu temeljitu naobrazbu, a to je upravo i razlog izbora obrade njegovog diplomatskog materijala. Iz predmetnih četrnaest

¹ Od navedenog broja trinaest se isprava nalazi kod autora, a samo jedna u Državnom arhivu u Zadru.

isprava Marka Barića, a on ih je zasigurno napisao više ili im bar bio destinator, za nekolicinu se njih izričito navodi da ih je on pisao, dok za ostale nije jasno je li ih on pisao ili je na njih samo stavljao svoj potpis u svojstvu poljičkog kneza. Stoga ćemo u ovom radu, za one u kojima se izričito spominje da ih je on pisao, donijeti detaljnu diplomatičko-paleografsku analizu s povijesnim sadržajem, a za ostale samo općenite diplomatičke i historijske karakteristike. Donesene Barićeve isprave, kao uostalom i sve poljičke isprave, svojim sadržajem obiluju toponimima i prezimenima.

REGESTA, IZVANJSKI OPIS I TEKST DONESENIH ISPRAVA²

I.

1742., 27. IV.

Knez Marko Barić s vojvodama i ostalim glavarima objavljuje protest kneza Ivana Kapitanića, pozivajući rođaka Stipana Vraničevića da preda zemlju na Blatinama i u Potartarju, koju je Vraničević otimao radi plaćanja duga od 12 groša i 5 libara Kapitaniću iz vremena kad su trgovali.

Pismo: bosanica, knežev potpis ukrašen dvjema vodoravnim i jednom okomito-spiralnom crtom; *papir:* 20 x 14 cm, presavijan napola pa na četvrtinu; *vodeni znak:* sačuvan dio cvijeta.

Mih Marko Barić knez s vojvodom i s ostalimi glavari. Prikazuje nam umijleno knez Ivan Kapitanić da jema okolo 10 godin kako je stratija groša 12 i libar 5 kako je učinjen konat a to za Stipana Vraničevića od sela Truš stanik u Omišu a to budući Stipan potratija vole od trgovine koju je činija s rečenim Kapitanićem a ne platija i plati Kapitanić za n zgor rečene jaspre a Stipan obliga se vratiti jaspre rečene i prikazujući nam da se obliga Stipan odgovoriti dobitak na jaspre kako Crikva dopušća za koji dug obliga se Stipan dat zemjlu na Blatina i (Po)tartarju i kako su stimali stimaturi koji su bili mojleni od obe strane zato na umijlenu ištanciju Kapitanića daje se ovi protešt ako će dat pineze bližika kako je po zakonu i ako se ne dadu pinezi Kapitaniću u termen dan 10 ne mozi se posli suprotiviti budući i do sad nučeni kako je po zakonu pismu koje bude učineno meju rečenim Stipanom i Kapitanići. Na 27. aprila 1742. Marko Barić knez. (a tergo): Bi proštiveno ovi protešt prd! svm! (svom, svim?) stankom! istim Kolibatovićem i jostaloj bližnici na 30. aprila. I prošti ga ja knez Ivan Marijanović katunar od sela.

² Tekst se isprava iz praktičnosti donosi ispred njihove analize. Transkribirane su samo u latinična slova, a ne i u suvremeni hrvatski jezik, iz razloga što je prosječnom čitatelju i danas stariji hrvatski govor razumljiv.

II.

1749., 6. IX.

Veliki poljički knez Marko Barić s vojvodama i ostalim glavarima nalaže baštinicima Pavla Hercegovića da ne smiju ubirati grožđe na zemlji Ivana Kapitanića, a za ubrano prethodnih godina trebaju platiti odštetu u iznosu koji odrede dvojica dobrih ljudi.

Pismo: bosanica pisana dvjema, a možda i trima rukama, knežev potpis uokviren dvjema vodoravnim i jednom okomito-spiralnom crtom, u desnom gornjem kutu arapska brojka 18, tekst oštećen; *papir*: 20 x 29 cm, presavijen vodoravno napola pa onda dvostruko presavijan na 4 polja, sa strana oštećen skupa s tekстом na desnoj strani; *vodeni znak*: cvijet; *pečat*: suhi utisnuti promjera 2,5 x 3 cm s legendom i likom sv. Jurja na konju kako kopljem ubija zmaja, legenda nečitljiva.

Mi Marko Barić knez veliki od Provincije Pojličke s vojvodom i ostalima glavarih. Dohodeći nam na umijeno prineseno od p. kneza Ivana Kapitanića: zapovidi prisle. i priuzne. gosde. inkvizituri od 25. luja godišća tekućega u povajlejne setenciji isti? di dospiveni na korist rečenoga Kapitanića: zapovida se ostatku p. (pok.) Pavla Hercegovića da nimaju trgati ni brati grozdje na zemjli rečenoga Kapitanića u mistu Gruću koja je jnemu dosučena: i to dokle nebude dopušćeno od istoga gospodara Kapitanića: toliko za ispujnene rečene priuzvišene zapovidi. za pasane dohodke zapovidamo rečenim Hercegovićem da imadu platit za sva godišća dosučena koliko naću 2 dobra čovika od obe strane obrane i to u termen dan 6 i to pod penu tolari 25 i ostale pedipse na odluku pravde. Marko Barić knez. Dato na 6. šetenbra 1749. (a tergo): Na 7. šetenbra 1749. bih intiman ovi p. mandat Vrani Hercegoviću na stanju negove kuće po pristavu ovćenomu! Gargi Očiću. Podpisa jah Ivan Milićević kančilir pojlički.

III.

1750., 16. II.

Naredba kneza Marka Barića Anti Sučiću da vrati Ivanu i Juri Kapitaniću 2 zlatna cekina što ih je pozajmio od njih prije deset godina. Isto tako i Jure Sučić mora vratiti posuđenih 25 libara.

Pismo: bosanica, potpis kneza uokviren trima crtama od kojih je okomita spiralna; *papir*: 19,5 x 14 cm, presavijan na 4 polja, dosta požutio i počeo propadati na mjestima presavijanja; *vodeni znak*: slabo vidljiv, možda predstavlja lik lava ili neke druge životinje.

Mih Marko Barić knez veliki s vojvodom i s ostalimi glavari. Prikazuje nam knez Ivan Kapitanić, i don Jura Kapitanić da su bili zajali dva cekina u zlatu tebi Ante Sućiću, s ugovorom da ćeš ji vratiti domalo vremena. A ima okolo 10 godišć da neće da vratiš. Zato ti se zapovida da u termen dana šest imate platiti cekina dva pošto su onda odili i takle koje si se obliha; tako i ti Jure Sućiću, oni libara 25 oli takle u koju si kripost bijo vazejo iste jaspere, i to svakom pod penu groša 5 koji će biti naplaćeni u Općinu pošto. Župe. Dato na 16. ferara! 1750. Marko Barić knez. Pino. po naredbi. Bi intiman ovi m. p. Mandat Anti Sudjiću! (Sućiću?) na negovoi kući na 6. aprila 1750. Matij Bujen općeni čauš. Mandat Sućiću.

IV.

1750., 18. II., Poljica.

Na tužbu kneza Pere Sinovčića i njegova roda veliki knez poljički Marko Barić donosi zabranu lovljenja ribe Juri Deviću i njegovim sinovima u Sinovčićevim lovištima.

Pismo: bosanica, potpis kneza uokviren trima crtama od kojih su dvije vodoravne i ravne, a treća (ispred potpisa) spiralna; *papir*: 19 x 14 cm, presavijan po dužini na 4 polja; donja strana nepravilno odrezana, na njemu nekoliko rupica od moljaca; *pečat*: promjera 2,5 x 3 cm, suhi i utisnuti u lijevom donjem kutu dokumenta, lik na pečatu slabo vidljiv, po svoj prilici sv. Juraj na konju kako ubija zmaja kopljem; *vodeni znak*: cvijet s ukrašenim postoljem.³

Mi Marko Barić knez veliki s vojvodom i s ostalimi glavari od Provincije Pojličke. Na tužbu gon. kneza Pere Sinovčića i jostali m. p. Sinovčić koji se tuže na te Jure Deviću i na tvoje sinove dah u silu lovite ribu na nijovi lovišći na jaži pod Radetom i mećete vraše na ista lovišća nijova. Zato s oblašću našega zakona i pod najžešći kaštig zapovidamo vami rečeni Devići toliko i drugi mata! tvojim parenikom da imate u dijle u razumnenje ove zapovidi i izvaditi iste vrše s rečeni loviš(ć) Sinovčića i to vam se zapovida svakomu vami isti Devići i drugima koji biste lovili na nijovi lovišći prez nijova dopušćenja svakomu se zapovida pod penu groša 50 u Općinu Pojličku i pod izgublenje života i svega dobra ako bi se unapridak ulaga loviti i varšu metati na istoj jaži pod isti Radet na isti lovišći Sinovčića i to je pod istu penu i tako u viru i to u Pojlici na 18. vejlače 1750. Marko Barić knez. Ivan Milićević kančilir od p. Provincije Pojličke pisa.

³ Ova se isprava nalazi u Družnom arhivu u Zadru. U vrijeme njezinog iščitavanja (1999. godine) još nije bila signirana.

V.

1750., 13. V., Umine.

Knez Marko Barić savjetuje knezu Juri Novakoviću da podijeli s bratom, knezom Perom, vinograde i travu.

Pismo: bosanica; *papir*: 28 x 19,5 cm, presavijen napola pa onda presavijan na više polja, propao na donjem kutu presavijanja i od vlage na rubovima; *vodeni znak*: ptica (galeb?).

1) M. p. knez Jure Novakoviću. 2) Budući mi doša m. p. knez Pere vaš brat i prikaži je da mu činite mnogu škodu u travi pod Sukmasinom i da nećete dah razdilite u Primorju vinogradi kako je pristojno i kako je pravo što nije u parnici i što nije zapričeno od pravde zato knez Pere proteštaje svoje vinograde u Primorju što mu ostaju neobrajeni a nećete da ji podilite 3) zato podilite kako je pravo neka svaki more raditi o svomu i toliko i travu i vinograde 4) i da ste lipo zdravo. 5) Na Umina 13. maja 1750. 6) Želeći vam svako dobro kako bratu 7) Marko Barić knez. (a tergo): 8) M. p. knezu Juri Novakoviću u Čažin Dolac. Kniga ali protešt bratu Jurju proz travu pod Sukmosinom! i proz vinograde u Primorju.

1) inkripcija, 2) naracija, 3) dispozicija, 4) salutacija, 5) datacija, 6) ponovno salutacija, 7) supskripcija i intitulacija, 8) komplecija.

VI.

1750., 18. V.

Veliki poljički knez Marko Barić s vojvodama i ostalim poljičkim glavarima poziva Pavla Petrićevića da u roku od pet dana donese dokaze za zemlju Pavla Pavličevića (Vranićevića) ili će u protivnom platiti globu i izgubiti uloženi trud na toj zemlji.

Pismo: bosanica, potpis kneza ukrašen na početku spiralnom crtom; *papir*: 19,5 x 14 cm, presavijan na 8 polja; *vodeni znak*: sačuvao se dio – kruna s dva križa sa strane; *pečat*: elipsastog oblika, suhi i utisnuti, promjera 2,5 x 3 cm, figura predstavlja svetog Jurja na konju kako kopljem ubija zmaja, okolo legenda nečitljiva, ali se može naći na drugim dokumentima.

1) Mi knez Marko Bar(i)ć s vojvodom i s ostalimi glavari od Polici. 2) Na ponizno pitanje Pavla Pavličevića koji nam prini pismo ispod Stiničja koje imenuje i kaže negovu zemlu ka se naodi u tebe Pavle Petrićeviću 3) zato ti zapovidamo tebi rečeni Pavle i tvomu bratu da imaš priniti razlog po čemu držiš zemlu rečenoga Vranićevića na ku se ozivle rečeni Pavličević s parenici a to u termen dan 5. pod penu

ka je u našem Zakonu i po izgubljenje muke koja se naće na zemli. 4) U Polici na 18. maja 1750. 5) Marko Barić knez. Pisa po nardbi gna. kneza veloga. (a tergo): 6) Ovi mandat bi proštiven Matiju Petrićeviću prošti don Stipan Radić. Mandat suproč Petrićevićem za zemlju Podstinicu.

1) intitulacija, 2) naracija, 3) dispozicija sa sankcijom, 4) datacija, 5) notar, 6) komplekcija s registom.

VII.

1750., 20. V.

Veliki knez Marko Barić s vojvodama i ostalim glavarima nagovara kneza Juru Novakovića da vrati oduzete stvari i ne uznemiruje svoju braću, kneza Peru i Ivu Novakoviće.

Pismo: bosanica, sitni krasnopis, potpis kneza ukrašen dvjema vodoravnim i jednom okomitom spiralnom crtom; *papir*: 28 x 19,5 cm, presavijen napola pa onda presavijan na 4 polja; *vodeni znak*: cvijet; *pečat*: suhi utisnuti u donjem lijevom kutu preko presavijenog papira, elipsastog oblika, legenda nije vidljiva.

1) Mi Marko Barić knez veliki od Provincije Pojličke s vojvodom i s ostalima glavarih. 2) Budući priša i prizenta se i prikaza umijleno s plačnim načinom veliku tužbu prid namih p. knez Pere Novaković na ime svoje i svoga brata Ive na te p. knez Jure Novakoviću kako i prvo u veće puti da mu niste povratili nišće što je pri vami od jniova razloga kako razumimo mnoge stvari veće da ste to suviše činite jim posilnim načinom s vašimi pomoćnici i juzimjlete jniove potrebe čim se vlada i pomaga s načinom od jniova življenja a to da ste jim smakli travu na jniova dvah dila pod Sukmasinom s kojnm općenimi s koima se ne pomagaju nimalo ona braća zgora rečena kako nami prikažiju zgora rečeni i suviše da jim u silu uzimjlete ćubar koi tribuje za jniove potrebe velike od saćenja vinogradi ki ste uzeli i pria? i opet sada kako prikažiju za to rečena vaša braća p. knez Pere i Jive proteštaju vami p. knez Jure s putom pravde i svakomu drugomu pomoćniku vašemu sve škode od mala do velika od trave u jniovi gaji toliko od kojni s koima se pomagate i ćubra ki jnima tribuje za sade i jine potrebe da ćete vih biti svakoj jniovoj škodi od vas vazetoj plaćci i jodgovornici prid prisvitlo i priuzno. pristojle moguće pravde di ste se apelali toliko čine vaša braća istanciju od robe ka je ostala prid vami da je imate prinit na dil i sve jniovo pridati ali povratiti što je pri vami od robe i kova! a oni se obligaju u svako vrime ono što je pri jnimi općene robe ako ćete u dijle da podilite i juzmete kad vami drago ono što vas mirita na treći dil toliko suviše tužeći se na vašu domaćicu p. knez Pere i Jive da ji psuje i dotiče se jniova poštejna nepristojno u veće puti toliko oni toliko jniovi ukućani

3) zato nutkujući vas p. knez Jure Novakoviću da sve jniovo povratite i pridate što je pri vami a oni vami što je pri jnimi i da se ustegnete od svakoga posilovanja uzeća po sebi prez dopušćenja pravde toliko da vih činite uztegnut psosti vaše domačice suproč vašoj braći i jniovim kućanom nemogući drugo inakjle ništa već vas ponukovati da stoite u miru i ne tiče niko od vas po sebi prez dopušćenja prisle. i priuzne. pravde inkvižituri di je apelana vaša pravda i tako u viru 4) dato na 20. maja 1750. 5) Marko Barić knez. (a tergo): 6) Protešt momu bratu Jurju ko je učinjen od suda gosna. kneza velikoga i ponutkovan je od svi dili meju nami braćom.

1) intitulacija, 2) naracija, 3) dispozicija, 4) datacija, 5) pisar i intitulacija, 6) komplecija.

VIII.

1752., 13. VI.

Veliki knez Marko Barić s vojvodama i ostalim glavarima zapovijeda braći Jurju i Ivanu Veliću da plate dug Jurju, Marku i Ivanu Kapitaniću.

Pismo: veoma čitljiva bosanica; *papir*: 20 x 14,5 cm presavijan napola pa onda na 6 polja; *vodeni znak*: ptica, sačuvana cijela figura osim nogu kuda je upravo papir prerezan; *pečat*: utisnut u lijevom donjem kutu, figura (možda konjanik) i okolo nečitljiva legenda; na kraju teksta, ispred kneževa potpisa, kneževo ime uokvireno dvjema vodoravnim i jednom okomito-spiralnom crtom.

Mi Marko Barić knez velikih od Provincije Pojlica s vojvodom i ostalima glavarih. Na istanciju gna. dom Jurja Kapitanića i jnegovih strici kneza Ivana i Markah. u kripost pisma od 29. jenara godišća 1742. koje pismo jest učijjeno meju rečenima Kapitanići i meju Jurjem i Hivanom! braćom Velići sinovih pga. (pok.ga) Stipana koi si istih Velići za svoj dug što su bili dužnih rečenim Kapitanićem namirili zemlje u Ovrću i Ravnica s voći i dubi što se naodilo na istih zemlja.: i budući pasa termen od ugovora godišć 10 kako govorih isto pismo da nisu vraćeni pinezih. ni odgovoreni dohocih kako su bili držanih. zato se zapovida rečenim braći Velićem pod penu svakomu libar – 50 s ovom prvom intradom da imadu namirit sadašjne i dosadašjne dohodke kako jesu držanih za uzdržanje rečeni zemajl do istoga pasanoga termina.: a poslija sadašjne intrade već unapridak da se nimaju rečeni Velići inpančat u iste zemlje već pustiti ji u slobod rečenim Kapitanićem kako govori zgor rečeno pismo. Dato na 13. jujna 1752. Marko Barić knez. (a tergo): Bi intiman ovi m. p. mandat na kući Jurja i Jivana Velića na 13. juna 1752. Matij Bujen obćeni pristav. Velićem mandat.

IX.

1752., 20. VII., Truše.

Anton Sorić prodaje don Juri Kapitaniću i njegovim stričevima, knezu Ivanu i Marku, komad zemlje u Ovrću za 28 libri.

Pismo: krasopisna bosanica, pisana tankim perom, i latinica (potpisi dvaju svjedoka na talijanskom); *papir*: 40 x 28 cm, fine izradbe, presavijen okomito napola pa onda dvostruko presavijan na 6 polja, na mjestima presavijanja dotrajao i stvorilo se nekoliko rupica; *vodeni znak*: cvijet sa slovima *F C* sa strane dna stabljike; *ukrasi*: prvo slovo (*L*) u drugom retku teksta povećano i ukrašeno izvana i iznutra točkicama, prva riječ (*Ovo*) sljedećeg (trećeg) retka teksta povećana i ukrašena točkicama, prvo *O* podvostručeno, unaokolo između podvostručenja ukrašeno crticama.

1) *Slava Gnu. Bogu uvike amen.* 2) *Lit od Prisvetoga Poroćenja Gosva. 1752. miseca julija na 20.* 3) *Ovo neka se zna i bude u znajne svake svitle i plemenite pravde prid koju lice izajde ovo pismo otvoreno* 4) *koje se čini po Zakonu pojličkomu u mistu Provincije Pojličke selu Trušah u kući m. p. gna. kurata tugarškoga don Jurja Kapitanića i njegovih stricah kneza Ivana i Markah braće Kapitanići prid svidocih niže pisanimi a to po hovih put kako budući potriiba Antonu Sorićevu prodatih jedan komad zemlje u mistu zvanu u Ovrću među mejaših od istoka i od zapada zgora rečenih Kapitanićeh s vrhovka brdo općeno s podanka Pavličevićah* 5) *i dojde rečenih Anton Sorić govorećih gnu. dom Jurju i njegovim stricem budući ova zemlja od razloga Petrulića što me pristojih po dilu od vaše plemenščine kojoj ste vih prva bližikah zato ja vam prodajem ovih koma(d) zemlje u strminu ako očete kupiti po Zakonu pojličkomu. I rekoše istih gn. dom Jura svojim stricah da oće kupiti po stimu dobrih ljudi i moliše obe strane Luku Velića da procinih rečenu ze(m)jlu koju zemjlu procini rečeni starac Luka Velić libar 28 dvadeset i osam koju zemjlu zgor rečeni Anton Sorić proda u strminu viku vičjnim zakonom gnu. dom Jurju Kapitaniću i njegovim stricem knezu Ivanu i Marku i jniovu ostatku i poslidku a rečeni Kapitanići kupiše u strminu sebih i svomu nakon sebe da su vojlnih i slobodni onom zemjлом učinitih kako je jnim ugodnije i bih namirena svah cina i ostaše obe strane kutente.* 6) *Na ovo pismo svidoci koi će se potpisati svojom rukom i veće dobrih ljudih. Io Antonio Dismanich fui presente Testimonio. Io Allessandro Domadelli fui presente: Testimonio.* 7) *Ja Marko Barić knez veliki od Provincije Pojlic pisa budući mojlen i kako sliša od obe strane. (a tergo):* 8) *Pismo s Antonom Sorićevim od Ovarća.*

1) verbalna invokacija, 2) datacija, 3) promulgacija, 4) naracija s pertinencijom, 5) dispozicija, 6) svjedoci, 7) pisar, 8) komplecija.

X.

1752., 20. VII., Truše.

Don Jura Kapitanić i njegovi stričevi, knez Ivan i Marko, kupuju od Ane Rarošević i sina joj Ivana dva komadića zemlje u Krču za 20 libri.

Pismo: bosanica, krasnopis, prvo slovo (*L*) drugog retka teksta i prva riječ (*Ovo*) drugog retka povećani te ukrašeni točkicama i crticama unutar početnog slova (*O*); *papir*: 39 x 28 cm, dobre kvalitete, presavijen okomito napola, a onda presavijan na 6 polja, na mjestima presavijanja počeo propadati; *vodeni znakovi*: na listu s tekstem u desnom donjem kutu cvijet (liljan), oko čijeg su podnožja stabljike slova *E G*, na neispisanom listu cvijet sa stabljikom i 5 latica.

1) *Slava Gnu. Bogu u vike amen.* 2) *Lit od prisvetoga poroćenja Gosva. 1752. miseca julija na 20.* 3) *Ovo neka se zna i bude u znajne svake svitle i plemenite pravde prid koju lice izajde ovo pismo otvoreno* 4) *koje se čini po Zakonu pojličkomu u mistu Provincije Pojličke selu Trušah u kući m. p. gna. kurata tugarskoga don Jurja Kapitanića i jnegovih stricah kneza Ivana i Marka braće Kapitinići prid svidoci niže upisanimih a to po hovi put budući velika potreba Anih ženih pga. (pok.) Matija Raroševića svojim sinom Ivanom prodati dvah komadića zemjle što je na kvadar dijleno u mistu zvanu u Krču.* 5) *I ponudiše svoju bližiku kako su zakonih i običajih u Pojlicih i od bližike netih kuputih nikor. I ponudiše gna. dom Jurja Kapitanića i jnegove strice kneza Ivana i Marka da kupe po Zakonu pojličkomu koih rekoše da oće po stimu dobrih jludi i navedoše cince na obah komadića zemjle p. Jurišu Glavinovića i p. Stipana Stipićevića koi prociniše obah komadića libar 20 dvadeset dojnemu kvartiru mejaših s vrhovka kupovščina rečenih Kapitanići s podanka Periše Bulića od istoka put od zapada kupovščina Kapitanića gorjnemu kvartiru mejaših s vrhovka Luke Velića i Tomića od istoka i s podanka kupovščina rečeni Kapitanići od zapada Vučićevo. I ovo prodah zgor rečena Ana Raroševa svojim sinom Ivanom rečenomu gnu. dom Jurju i jnegovim stricem u strminu! viku vičjnim zakonom jnima i jniovu osta(t)ku alih poslidku u vike. A gn. dom Jura svojim stricah kupiše u strminu sebih i svomu nakon sebe da su vojlnih i slobodnih zgor rečenom zemjlom kako svojom vlastitom i slobodnom stvarju. I bih namirena svah cina i ostaše obe strane kutente.* 6) *I na ovo pismo svidocih koi će se podpisat svojom rukom i veće dobrih jludih. Io Antonio Dismanich fui presente Testimonio. Io Alessandro Domadelli preste. Testimonio.* 7) *Ja Marko Barić knez od Provincije Pojlic pisa budući mojlen i kako sliša od obe strane.* (a tergo): 8) *Pismo s Anom Raroševom od Karča.*

1) verbalna invokacija, 2) datacija, 3) promulgacija, 4) naracija, 5) dispozicija s pertinencijom, 6) svjedoci, 7) pisar, 8) komplecija.

XI.

1752., 27. X.

Pismo velikog kneza Marka Barića kojim Ivanu i Juri Veliću naređuje da dođu u nedjelju, 29. tekućeg mjeseca na dogovoreno mjesto i čekaju njega i ostale glavare radi suđenja u sporu s Kapitanićem oko dohotka kroz deset godina. Ako ne dođu, čeka ih plaćanje kazne od 25 groša.

Pismo: bosanica, potpis kneza uokviren dvjema vodoravnim i jednom okomitom (spiralnom) crtom; *papir*: 19,5 x 14 cm, presavijan na 4 polja.

Mih Marko Barić knez veliki s vojvodom i s ostalimi glavari. Budući do sada učinjena dva mandata vami braćo Velići i nebudući, tih Ivane Veliću poslušati dati dohodak Kapitanićem sadajne i dosadajne usve za deset godina još suviše usilno daržiš zemlju i težiš priko zapovidi nestimajući naše zapovidi zato imaš čekati došašće naše i ostali glavari u nedijlu parvu to je na 29. tekućega i to po dnevnu groša – 25 i tako ne obluživša ostajete krivci i biti će naplaćeni do(ho)ci i pena i ako što budete imati suprotiva prikazite kada dočemo i čekajte obah brata i tih Jure i Ivane i pripravite spizu glavarem ka će biti na šćetu ko bude kriv i tako u viru. Dato na 27. otonbra 1752. Marko Barić knez. Pisano po naredbi.

XII.

1754., 28. VI., Truše.

Periša Bulić prodaje dva manja komada zemlje u Ovrću don Jurju Kapitaniću i njegovim stričevima Ivanu i Marku za 5 groša, što je jednako 50 libri.

Pismo: krasopisna bosanica, s povećanom i ukrašenom prvom riječju (*Ovo*) glavnog teksta (treći redak), ukrašena je točkicama oko slova, a unutar početnoga slova (*O*) još su između dva kruga dodane crtice, tipično ukrašavanje pisara kneza Marka Barića, na kraju svakog retka glavnog teksta stavljanje su vodoravne crtice koje označavaju kraj retka, potpis svjedoka, kapelana Tugara, don Ivana Kružičevića, ispisan crnjom tintom i drugom rukom, slova *šć* negdje piše s dva, a negdje samo jednim slovom; *papir*: 39 x 28 cm, presavijen napola pa onda na 4 polja, na mjestima presavijanja počeo propadati; *vodeni znakovi*: na listu s tekстом trolist djeteline oko čije su stabljike u podnožju velika slova *A M* ili obratno, *M A*, na drugom listu neki cvijet u obliku leptira.

1) Slava Gnu. Bogu uvike amen. 2) Godišća poroćenja Gosva. 1754. miseca juna na 28. 3) Ovo neka se zna i bude u znajne svakomu sudu plemenite pravde prid koji lice izaće ovo pismo otvoreno i očito učinjeno 4) koje se čini po Zakonu i običaju

pojlc̃komu u mistu Provincije Pojlic selu Truša u kući m. p. gna. don Jurja Kapitanića kurata puka tugarškoga: i jnegovih strici kneza Ivana i Marka: među dobrimi ljudmi prid svidoci niže upisanimi: 5) a to kako budući od potrebe Periši Buliću svojim sinom i junuci prodati dvah bokunića zemlje od one jniohove kupovščine što su onih kupili baščinu u Trušah u ćerah pga. (pokonjega) Stipana Raroša: a to dvah bokunića zemlje u misto zvano: Hovrćih. Prvih bokunić zemlje usrid Hovrćah mejaši sve četiri strane istih kupovnikov Kapitanići: dužine rozge trih i poh aršina (i p. haršina?): širine rozge trih majne aršin: - drugi komadić u podan Hovrća dužine rozak 12 majne aršin: širine rozge trih i aršin: mejaših s podanka potok a ostalo sa sve trih strane: mejašnici istih kupovnici Kapitanići: i ovo zgora rečeni isti Periša Bulić svojim sinom Jakovom: i junuci sinovih jnegova pga. (pokojnjega) sina Dujma: od ove jniove kupovščine baščine Raroševića: svoje prave bližike: odlučiše prodati za svoju potrebu ova dva komadića zemlje i nebudući o druge bližike ove plemenščine: moguć kupiti nikor: zato moliše zgora rečenoga m. p. gna. don Jurja Kapitanića kurata tugarškoga: i jnegove strice da onih kupe po bližici budući pristojnici i dilnicih plemenščine! Petrulića s rečenima Raroševićih: i tako se pogodiše jlubohotno među sobom za oba komadića groša – 5 što biva libar – 50 i ovo proda Periša Bulić svojim sinom i junucih u strminu viku vičjnim zakonom za izgubljenje sebi i svoim nakon sebe: a gn. don Jura Kapitanić svoimi strici kupiše u strmine sebi i svojim nakon sebe uvike: da su vojlni i slobodni kako svojom stvarju slobodnom. I bih namirena sva cina ali pogodba i ostaše obe strane kutente: 6) i na ovo pismo svidoci p. Luka Bulić sin Jakovjlev i veće dobrih ljudih koi će se potpisati svojom rukom. Ja dom Ivan Kružičević kapelan o Tugar svidok kako je sgor. 7) Ja knez Marko Barić ovoga vrimena knez Provincije Pojlic pisa kako sliša od obe dvi strane. (a tergo): 8) Pismo od Ovarća s Perišom Bulića. Ovde pisma.

1) verbalna invokacija, 2) datacija, 3) promulgacija, 4) naracija, 5) dispozicija s pertinencijom, 6) svjedoci, 7) pisar, 8) komplecija.

XIII.

1763., 20. VII., Truše.

Anton Sorić potvrđuje darovnicu svoje pokojne bake Mare, koja je sa sinom Petrom darovala pokojnom Matiji Pavličeviću i Petru Pavličeviću komad zemlje u Ovrću, a oni njoj za uzdarje dali 3 groša i kabao vina. Kako tada nisu sačinili pismeni dokument, sada to čini Anton Sorić u dogovoru s Pavlom, Grgurom i Antonom Pavličevićem.

Pismo: bosanica, krasnopis s ukrašenim prvim slovom (*L*) drugog i prva dva slova prve riječi (*Ov*) trećeg retka teksta, oko njih su točkice, a unutar podvostručenog slova *O* i crtice;

papir: 38 x 28 cm, presavijen okomito napola, a onda dvostruko presavijan na 8 polja, na sredini preko mjesta presavijanja propao, stvorilo se nekoliko rupa; *vodeni znakovi*: na listu s tekstem oštećeni lik životinje s kljunatom glavom i krilima ptice, dok je stražnji dio tijelo i noge neke četveronožne životinje sitnog zuba, možda srne, na listu bez teksta trolist djeteline sa stabljikom oko koje su slova *A M*.

1) Slava Gnu. Bogu u vike amen. 2) Lit od poroćenja Gosva. 1763. miseca luja na 20. 3) Ovo neka se zna i bude u znajne svakomu sudu svitle i plemenite pravde prid koji lice izaće ovo pismo otvoreno i očito učinjeno 4) koje se čini po Zakonu i običaju poljičkomu u mistu Provincije Pojlic selu Trušah u kući Pavla Pavličevića i njegovih stričevići Grgura i Antona: meju dobrimi ljudmi prid svidoci niže pisanimi 5) po hovi put i način kako budući prošasni vrimena i godišća: pokojna Mare Sorić svinom Petrom darovala pokojnomu Matiju i Petru braći Pavličevićem kus zemlje u Ovrću mejici trih meju mejaših s vrhovka istoga Sorića i Kapitanića: s podanka vrta Velića – od istoka Pave Pavličevića od zapada Kapitanića što je kupija u Vušte Pavličevića i budući u svejer Pavličevići: mirno uživali i pomrlih a pisma ne učinili: a sada ovoga vrimena: Anton Sorić sin Petrov a hunuk Marin znadući i razumijući kako su njegovi stariji darovali i videći da su prošla mnoga godišća da je rečena zemlja u mirnu držajnu Pavličevića: zato rečeni Anton Sorić učini potvrdu iste darovščine svoje babe Mare i oca Petra: i čini isti Anton z dogovorom Pavla Grgura i Antona Pavličevići da se učini ovo pismo na vikovjnu uspomenu i tvrćav! iste darovščine rečenim Pavličevićem jnim i jniovim nakon jnih u vike vičjnim zakonom jniovu ostatku i poslidku da su vojlni i slobodni ovom rečenom zemjlon kako svojom vlastitom i slobodnom stvarju. 6) Na ovo pismo svidoci gn. Ante Dišmanić i Ivan Velić sin Matijev a uzdarje za rečenu zemlju prikazaše da su dali pokojni Matij i Petar Pavličević istoj Mari Sorić groša – 3 i kaba vina. I ostaše u miru i činiše metnut u ovo pismo ako bi: u poslidak otija štoh prigovarar da ima stat u miru. 7) Pisa ja knez Marko Barić budući mojlen razumijući obe strane u viru pravo kako je zgora. (a tergo): 8) Pismo od Ovrća Sorićem.

1) verbalna invokacija, 2) datacija, 3) promulgacija, 4) naracija, 5) dispozicija s pertinencijom, 6) svjedoci s dijelom dispozicije, 7) pisar, 8) komplecija.

XIV.

1763., 24. VII., Truše.

Marko i Ante Franičević prodaju Pavlu Pavličeviću i njegovim stričevićima Grguru i Antonu zemlju u Brdašcu za 45 libara, koju je zemlju njihov otac pok. Stipan Franičević Cucin bio založio Pavličevićima za 20 libara.

Pismo: bosanica, lijepo pisana, prvo slovo datacije (*L*) povećano i ukrašeno točkicama, prva riječ promulgacije (*Ovo*) povećana, prva dva slova te riječi ukrašena, prvo podvostručeno i

unutar krugova isertkano, a drugo omeđeno točkicama; *vodeni znakovi*: na listu s tekstom neki znak u obliku ćirilice slova *F* s krugom na vrhu i dnu osnovne haste, na listu bez teksta neki znak u obliku grba ili nekog medaljona.

1) *Slava Gnu. Bogu uvike amen.* 2) *Lit od Poroćenja Gosva. 1763. miseca luja na 24.* 3) *Ovo neka se zna i bude u znajne svakomu sudu svitle i plemenite pravde prid koji lice izaće ovo pismo otvoreno i očito učijeno* 4) *koje se čini po Zakonu i običaju poljičkomu u mistu Provincije Pojlic selu Trušah u kući Pavla Pavličevića i jnegovi stričevići Grgura i Antona meju dobrimi ljudmi prid svidoci niže pisanimi:* 5) *po hovi put i način budući pokojnih Stipan Franičević rečen Cucin založija komadić zemjle u mistu zvanu: u Brdašcu Pavlu i Grguru i Antonu Pavličevićem za libar 20 sad ovoga vrimena Marko i Ante: braća sinovih rečenoga pokojnoga Stipana Franičevića odlučiše pustit u strminu isti komadić zemjle rečenomu Pavlu Pavličeviću i jnegovim stričevićem Grguru i Antonu po cinu koju učiniše meju sobom libar 45 reko četrdeset i pet koji primiše svu cinu s onu prvu libar 20 usve reko četrdeset i pet: a pustiše zauvike vičnim zakonom rečenu zemjlu u Brdašcu istomu Pavlu Grguru i Antonu Pavličevićem. Zemjli mejaši od istoka Kapitanića što je kupjleno u Franičevića od zapada Klonibatovića s vrhovka i s podanka puti. I ovo pustiše rečeni Marko i Ante braća Franičevići za izgubjenje sebih i svojim nakon sebe uvike vičnim zakonom a Pavličevići kupiše sebih i svoim nakon sebe da su vojlni i slobodni isti Vraničevići rečenom zemjлом kako svojom stvarju slobodnom i ostaše obe strane kutente.* 6) *Na ovo pismo svidoci gn. Ante Dišmanić i Duje Danić.* 7) *Pisa ja knez Marko Barić budući mojlen razumijući obe strane u viru pravo kako je zgora. (a tergo):* 8) *Pismo od Brdašca.*

1) verbalna invokacija, 2) datacija, 3) promulgacija, 4) naracija, 5) dispozicija s pertinencijom, 6) svjedoci s dijelom dispozicije, 7) pisar, 8) komplecija.

POVIJESNI SADRŽAJ DONESENIH ISPRAVA

U prvoj donesenoj ispravi za godinu 1742. (27. IV.) poljički knez Marko Barić skupa sa svojim vojvodama i ostalim poljičkim glavarima objavljuje poljičkoj javnosti žalbu svoga kolege kneza Ivana Kapitanića na rođaka Stjepana Vraničevića⁴ iz sela Truše, nastanjena u Omišu. U žalbi se govori o nekom zemljištu na Blatinama i u Potartarju, u Poljicima, koje je Vraničević založio na ime duga od 12 groša i 5 libara koje mu je Kapitanić posudio za kupnju volova u vrijeme kad su međusobno trgovali. Na taj se dug Vraničević obvezao platiti i kamatu u iznosu koji je dopuštao crkveni

⁴ U kasnijim dokumentima, u nekima i ranije, *Vraničevići* su dotični *Franičevići*.

zakon.⁵ O svemu je tome bio sklopljen međusobni ugovor koji su sastavili i potvrdili poljički suci (*stimaturi*). Međutim, kako je bilo prošlo već deset godina od dana posuđenog novca, knez Ivan Kapitanić pokreće sudsku parnicu i traži podmirivanje dugovanja. U žalbi se obavješćuje i rodbina optuženoga Vraničevića, koja je također dionik navedene zadužene zemlje, da i ona u ime zaduženog rođaka može vratiti novac, i to u roku od deset dana, jer će u protivnom zakonski ostati bez zemljišta. Žalbu je sastavio, a vjerojatno i napisao, knez Marko Barić koji se titulira s *Mi*, ali ne i kao *veliki poljički knez*, što bi trebalo značiti da 1742. godine još nije bio postao *velikom knezom* poljičkim, no imao je ovlasti donositi odluke o ovakvim sporovima. Na kraju se žalbe navodi da je ona bila pročitana pred cijelim *stankom* Klonibatovića i ostale rodbine 30. travnja 1742., odnosno tri dana nakon njezinog pisanja, a pročitao ju je knez Ivan Marijanović, *katunar od sela*. Tu se, dakle, u donesenoj ispravi, uz ostalo, susrećemo s pojmom *stanak*, koji u srednjovjekovnim bosansko-humskim ispravama nalazimo u istom značenju, ali na višoj razini, odnosno u značenju skupa bosansko-humskih velmoža. *Stanak* se kao pojam često javlja u poljičkim ispravama srednjeg i novog vijeka. Na istom mjestu nailazimo i na pojam *katunar* sela, što ukazuje na nazočnost vlašskog življa i organizacije u Poljičkoj Republici u prvoj polovici XVIII. stoljeća.

Godine 1749. knez se Marko Barić u formuli intitulacije isprave titulira s *Mi veliki knez* poljički, dok se u formuli subskripcije titulira samo kao *knez*. U svakom je slučaju obnašao titulu velikog poljičkog kneza između 1742. i 1749., odnosno najkasnije 1749. godine. On u donesenoj ispravi za godinu 1749. (6. IX.) skupa sa svojim vojvodama i ostalim poljičkim glavarima nalaže baštinicima Pavla Hercegovića da ne smiju ubirati grožđe u vinogradima kneza Ivana Kapitanića, a za ubrano u prethodnim godinama trebaju platiti odštetu u iznosu koji odrede dvojica *dobrih ljudi*.⁶ Takvu odluku donosi nakon što mu je knez Ivan Kapitanić donio pismenu zapovijed mletačke vlasti u osobama *inkvižitura* od 25. srpnja iste, 1749. godine. Za izvršavanje naređenog u ispravi veliki poljički knez traži da se u roku od šest dana i pod prijetnjom kazne od 25 *tolara* i ostalih kazni s obiju strana izaberu dva *dobra čovjeka* za provođenje pravde. Ta je odluka ili *mandat* istog dana bila pročitana Frani Hercegoviću u njegovoj kući od *općinskog pristava* Grge Očića, a potpisao ju je poljički *kančilir* Ivan Miličević. Za razliku od starijeg pojma *Župa Poljička* ili nešto novijeg *Poljička Republika*, pod venecijanskim utjecajem Poljica se u ovoj ispravi nazivaju *Provincija Poljička*. U istoj se ispravi susrećemo i s pojmovima *dobri ljudi*, *pristav* i *mandat*, koje nalazimo u starijim hrvatskim i bosansko-humskim srednjovjekovnim ispravama. Na takve ćemo pojmove često nailaziti u novovjekim poljičkim ispravama. U ovoj se

⁵ U ispravi se ne spominje visina kamata, ali se u svakom slučaju radilo o lokalnom crkvenom propisu u Poljicima kojim je Crkva zabranjivala velike kamate na posuđeni novac radi zaštite siromašnih dužnika i sprječavanja nepravedna bogaćenja.

⁶ I ova je isprava potvrda da se općeniti pojam *dobri ljudi* ne upotrebljava samo za srednjovjekovne bosansko-humske kršćane.

ispravi također susrećemo i s pojmom *tolar*, nazivom novčane jedinice koja u poljičkim ispravama ima dosta dugu tradiciju. U istim se ispravama, osobito u novijim, nailazi i na nazive drugih novčanih jedinica o kojima će biti više riječi na drugom mjestu.

I u ispravi iz godine 1750. (16. II.) Marko Barić se u formuli intitulacije titulira kao *Mi knez veliki*, a u subskripciji iste isprave samo kao *knez*. On u toj ispravi, skupa s vojvodama i ostalim poljičkim glavarima, zapovijeda Anti Sučiću da Ivanu i Juri Kapitaniju vrati dva zlatna cekina što ih je pozajmio od njih prije deset godina, a isto tako nalaže i Juri Sučiću da i on mora vratiti posuđenih 25 libara. Naime, pred velikog su poljičkog kneza došli knez Ivan Kapitančić i don Jure Kapitančić i donijeli pismeni ugovor o posudbi dvaju cekina u zlatu Anti Sučiću, koji se obvezao da će ih do malo vremena vratiti. Međutim, prošlo je već deset godina, a Sučić ih nije vratio, pa mu stoga veliki poljički knez naređuje da ih vrati u roku od šest dana, i to po cijeni kakva je bila u vrijeme posudbe i skupa s takljama koje je obećao uz njih dati. Istom prilikom naređuje i Juri Sučiću da i on vrati svoj dug u iznosu od 25 libara ili u protuvrijednosti takalja u koju je svrhu pozajmio rečeni iznos libara, a ako ne vrati dug, platit će uz to Općini *Župe* (Županije) i kaznu od pet groša. Taj je *mandat* velikog poljičkog kneza bio priopćen Anti Sučiću 6. travnja 1750. preko općinskog *čauša* Matije Bujena. Osim sadržaja ove odluke, primjećujemo da se u ovoj ispravi za Poljica upotrebljava stariji naziv *Župa*, odnosno *Županija Poljica*. Na istom mjestu nalazimo i turski naziv općinski *čauš* umjesto općinski *pristav*, što ukazuje na prodiranje turskih naziva u kancelarijski rječnik Poljica.

Iste godine (1750.) kao i u prethodnoj ispravi Marko Barić se 18. veljače titulira kao *veliki knez* poljički, a potpisuje se samo kao *knez*. On u toj ispravi skupa sa svojim vojvodama i ostalim poljičkim glavarima na tužbu kneza Pere Sinovčića i njegova roda donosi zabranu lovljenja ribe Juri Deviću i njegovim sinovima u Sinovčićevim lovištima. Riječ je o lovištima ribe u uvali *pod Radetom*, za koju su uvalu Sinovčići imali privilegij ribolova, a taj su privilegij, evo, uzurpirali Dević i drugi, stavljajući svoje vrše u tuđe *jaže*. Ako se takva praksa nastavi i dotični ne prestanu s uzurpiranjem Sinovčićevih privilegija, uslijedit će, po uzoru na mletačke kazne, drastična kazna, odnosno uzurpatori će platiti globu Poljičkoj Općini u iznosu od 50 groša, a zatim će biti kažnjeni smrću i oduzimanjem dobara, kazuje sankcija isprave. Tu je ispravu pisao *kančilir* Ivan Miličević, a u njoj se Poljica istodobno nazivaju *Provincija Poljička* (na početku i na kraju isprave) i *Općina Poljička*. Tako se iz dosad analiziranih poljičkih isprava iste 1750. godine za Poljica upotrebljava naziv *Poljička Župa* i *Provincija Poljica*, a u potonjoj ispravi i *Općina Poljica*. Kasnije ćemo naići i na pojam *Poljička Republika*, što pokazuje da su za omiška Poljica upotrebljavana četiri službena naziva.

U sporu između braće knezova Jure i Pere Novakovića iz Čožina Doca knez Marko Barić svojim pismom, pisanim u Uminama 13. svibnja 1750., savjetuje Juri da s bratom podijeli travu pod Sukmasinom i vinograde u Primorju. Ovdje se toponim *Primorje* odnosi na selo Primorje i njegovu okolicu, koje će se u poljičkim dokumentima

javljati otprilike sve do kraja XIX. stoljeća, kada će nestati.⁷

I u dataciji i u subskripciji svoje isprave od 18. V. 1750. knez se Marko Barić naziva samo kao *Mi knez*. Doduše, iako se u intitulaciji isprave navodi da on ispravu izdaje skupa sa svojim vojvodama i ostalim poljičkim glavarima, nije jasno iz formula subskripcije i pisara je li ju je on ili netko drugi (koji se ne navodi) pisao “*po naredbi gna. kneza veloga*”. On u toj ispravi skupa s vojvodama i ostalim poljičkim glavarima na predočeno pismo oštećenog Pavla Pavličevića poziva Pavla Petričevića i njegova brata Matiju da u roku od pet dana donesu dokaze da nisu uzurpirali zemlju Pavla Pavličevića u Podstinici ili će u protivnom platiti globu i izgubiti uloženi trud na toj zemlji. U sankciji se knez Marko Barić poziva na *Poljički Zakon*, odnosno *Statut* u kojem je sadržana kazna za takve sporove, a sam je *mandat* Matiji Petričeviću pročitao don Stipan Radić.

Također se i u svojoj ispravi od 20. V. 1750. Marko Barić u intitulaciji naziva *veliki knez* poljički, a u subskripciji samo *knez*. On u toj ispravi skupa s vojvodama i ostalim poljičkim glavarima nastavlja s rješavanjem razmirica oko imovine među braćom Novakovićima, nagovarajući kneza Juru da uredi s braćom Perom i Ivom imovinske odnose, vrati im oduzete stvari i prestane ih uznemiravati. Pređa nj je, kao velikog poljičkog kneza, došao u svoje ime i u ime svoga brata Ive knez Pere Novaković s tužbom na svoga brata kneza Juru, kao i nekoliko puta ranije, da im nije vratio ništa od onoga što je trebao; štoviše, još se prema njima ponaša bahato i sa svojim ortacima nasilno otima travu s njihovih dvaju dijelova u gajevima pod Sukmasinom, zatim da zajedničke konje koristi samo on te da im nasilno otmilje gnojivo koje im je veoma potrebno pri sađenju trsja. Za sve navedeno veliki poljički knez Marko Barić savjetuje knezu Juri Novakoviću da se pravedno dogovori s braćom, jer će u protivnom on i njegovi ortaci odgovarati pred pravdom, poljičkim Zakonom, to prije što su njegova braća voljna pravedno podijeliti očinstvo pa on može slobodno uzeti svoj treći dio i sve ono što su mu oni dužni. Uz probleme oko imovine, braća se Pere i Ive žale i na Jurinu ženu, svoju nevjestu, da ih psuje, blati njihovo poštenje i ljudstvo te da se ponaša nepristojno prema njima i njihovim ukućanima. Nakon toga veliki knez poljički Marko Barić opetovano savjetuje knezu Juri Novakoviću da sve oteto vrati braći, jer će i oni vratiti što je pri njima njegovog, da se suzdrži od svakog nasilja bez dopuštenja Zakona, da ušutka pakosti svoje supruge prema njegovoj braći i njihovim ukućanima te da žive u miru “*prez dopušćenja prisle. i priuzne. pravde inkvižituri di je apelana vaša pravda*”. Žalba je dvojice braće protiv trećeg učinjena pred velikim poljičkim knezom, a Poljica se u ovoj ispravi nazivaju *Provincija Poljička*.

I godine 1752. Marko Barić je u intitulaciji svoje isprave od 13. lipnja *Mi veliki* poljički *knez*, a u inskripciji se potpisuje samo kao knez, kada skupa sa svojim

⁷ Pretpostavljamo da je upravo ovaj toponim *Primorje* usko povezan sa srednjovjekovnim toponimom i županijom *Primorje* (Porfirogenetovom *Parathalassia*).

vojvodama i ostalim poljičkim glavarima nalaže braći Jurju i Ivanu Veliću da plate dug Jurju i njegovim stričevima Marku i Ivanu Kapitaniću. Deset godina prije toga, naime 29. siječnja 1742., sklopljen je ugovor između Jurja Kapitanića i njegovih stričeva, knezova Ivana i Marka, na jednoj, s braćom Jurjem i Ivanom Velićem, sinovima pokojnoga Stipana, na drugoj strani. Po tom su ugovoru Velići na ime duga Kapitanićima založili svoje zemlje u Ovrću i Ravnicama, s vočkama, dubovima (hrastovima i drugim debljim stablima) i sa svime što se nalazilo na njima. Ugovor je bio sklopljen na deset godina, a kako novci nisu isplaćeni niti nakon isteka roka, niti su davani kakvi dohodci na račun toga, sada se nalaže braći Velićima pod prijetnjom kazne u iznosu od 50 libara svakomu da odmah imaju namiriti sadašnje i dosadašnje dohotke za dosadašnje obrađivanje navedenih zemalja. Nakon toga, u drugom roku, ubuduće ne smiju dirati te zemlje, već ih predati Kapitanićima da oni s njima slobodno raspoložu kako je i dogovoreno u ugovoru. Nova je odluka ili *mandat* dostavljena na kuću Jurja i Ivana Velića preko općinskog *pristava* Matije Bujena istoga dana kada je i pisana, a Poljica se u njoj navode pod nazivom *Provincija Poljica*.

Sljedeća isprava Marka Barića, iz godine 1752., kao i prethodna, od 20. srpnja, jasno pokazuje da je taj poljički knez istovremeno imao i titulu velikog poljičkog kneza i titulu poljičkog pisara ili *kančilira*, odnosno da to nisu bile dvije osobe. On sam, naime, u formuli pisara te isprave za sebe kaže: “*Ja Marko Barić knez veliki od Provincije Pojlic pisa budući mojlen i kako sliša od obe strane*”. U toj ispravi u obliku kupoprodajnog ugovora Anton Sorić prodaje don Juri Kapitaniću i njegovim stričevima, knezovima Ivanu i Marku, komad zemlje u Ovrću za 28 libri. Isprava se obznanjuje kao *otvoreno pismo* koje se čini po poljičkom Zakonu (*Statutu*) u *mistu Provincije Pojličke* u selu Truše, u kući mnogopoštovanog gospodina tugarskog župnika don Jurja Kapitanića i njegovih stričeva, knezova Ivana i Marka, pred niže potpisanim svjedocima. Dalje nastavlja da je Antonu Soriću bila potreba prodati jedan komad zemlje u mjestu zvano Ovrće, kojemu su mejaši od istoka i od zapada zemlje gore navedenih Kapitanića, s gornje strane (sjevera) je Općinsko brdo (*brdo općeno*), a s donje (južne) su zemlje Pavličevića. U naraciji isprave prodavatelj zemljišta Anton Sorić kazuje kupcima don Jurju Kapitaniću i njegovim stričevima da je ta zemlja njemu pripala diobom materinstva iz roda Petrulića, koji rod pripada *plemenščini* Kapitanića, jer su Kapitanići i Petrulići bližnji rođaci. Stoga im Sorić nudi prodaju zemljišta u *starminu* (nasljedstvo) ako su ga voljni kupiti po *Zakonu poljičkom*. Kupci odgovoriše da ga hoće kupiti *po stimu dobrih ljudi*, te obje stranke zamoliše starca Luku Velića da procijeni koliko bi koštala ta zemlja, a on je procijeni na 28 libara. Tako Anton Sorić proda rečenu zemlju “*u strminu viku vičjnim gnu. dom Jurju Kapitaniću i njegovim stricem knezu Ivanu i Marku i jniovu ostatku i poslidku a rečeni Kapitanići kupiše u strminu sebih i svomu nakon sebe da su voljnih i slobodni onom zemljom učinutih kako je njim ugodnije i bih namirena cina i ostaše obe strane kuntente*”. Na taj su se ugovor potpisala dva svjedoka na talijanskom jeziku. Navedeno je da je svjedoka bilo i *veće dobrih ljudi*, ali su na ispravi bila dovoljna samo dva potpisa.

Potpuno iste datacije (20. VII. 1752.) s potpuno istim potpisanim svjedocima je i donesena isprava u kojoj don Juraj Kapitanić i njegovi stričevi, knez Ivan i Marko, kupuju od Ane Rarošević i sina joj Ivana dva komada zemlje u mjestu Krču za 20 libri. U intitulaciji se isprave ne navodi veliki poljički knez, ali se u formuli notara navodi “*Ja Marko Barić knez od Provincije Pojlic pisa budući mojlen i kako sliša od obe strane*”. Iako se radilo o istom danu, mjesecu i godini pisanja ove isprave, za razliku od prethodne, ovdje se Marko Barić navodi samo kao *knez*. I ova se isprava u svojoj promulgaciji obznanjuje kao *otvoreno pismo* koje se čini “*po Zakonu poljičkom u mistu Provincije Pojličke selu Trušah u kući m. p. gna. kurata tugarškog don Jurja Kapitanića i jnegovih stricah kneza Ivana i Marka braće Kapitanića prid svidoci niže upisanimih*”. Isprava u obliku kupoprodajnog ugovara dalje nastavlja da je Ani, ženi pok. Matije Raroševića, i njezinom sinu Ivanu bila velika potreba prodati dvije manje parcele zemlje u mjestu zvanom Krč. Najprije su, prema poljičkom Zakonu (*Statutu*) i *poljičkim običajima*, zemlju ponudili svojoj rodbini, koja nije bila zainteresirana za kupnju. Nakon toga ponudili su je don Jurju Kapitaniću i njegovim stričevima Ivanu i Marku, također prema Zakon (*Statutu*) poljičkom, koji prihvatiše ponudu i rekoše da je hoće kupiti “*po stimu dobrih ljudi*” te dovedoše na obje parcele procjenitelje zemljišta, poimenice *plemiće* Jurišu Glavinovića i Stipana Stipičevića, koji procijeniše oba zemljišta na 20 libara. Potom se navode *mejaši* ili granice zemljišta, gdje se kaže da su donjoj parceli *mejaši* s vrha (sjevera) kupljeno zemljište rečenih Kapitanića, na dnu (na južnoj strani) zemljište Periše Bulića, od strane istoka put i od zapada također kupljeno zemljište Kapitanića. Gornjoj parceli su *mejaši* s *vrhovka* (sjevera) zemljište Luke Velića i Tomića, s istoka i *podanka* (juga) kupljeno zemljište rečenih Kapitanića, a od zapada zemljište nekog Vučića. Sve to navedeno proda Ana Raroševa sa svojim sinom Ivanom “*rečenomu gnu. dom Jurju i jnegovim stricem u strminu viku vičjnim Zakonom jnima i jniovu osta(t)ku ali poslidku u vike*”. A gospodin don Juraj “*svoimih stricah kupiše u strminu sebi i svomu nakon sebe da su vojlnih i slobodnih zgor rečenom zemljom kako svojom vlastitom i slobodnom stvarju i bi namirena svah cina i ostaše obe strane kuntente*”.

U sljedećoj se kronološki donesenoj ispravi (27. X. 1752.) *kančilir* Marko Barić navodi u intitulaciji kao “*Mih Marko Barić knez veliki*”, a u subskripciji opet samo kao *knez*. On u toj ispravi skupa sa svojim vojvodama i ostalim poljičkim glavarima naređuje Ivanu i Juri Veliću da dođu u nedjelju, 29. tekućega mjeseca na dogovoreno mjesto, gdje će čekati njega i ostale glavare radi suđenja u sporu s Kapitanićima oko dohotka u zadnjih deset godina, a ako ne dođu, prijeti im kaznom od 25 groša dnevno. Na kraju je isprave ili pisma navedeno da je pisana po naredbi, ali nije jasno po čijoj i tko je pisar. U naraciji se kazuje da su dosad učinjena dva *mandata* ili odluke braći Velićima, a oni su se oglušili na davanje dohotka Kapitanićima u trajanju od deset godina; štoviše, nasilno je i nezakonito Ivan Velić zadržao tu zemlju, usprkos naredbi da je vrati, pa stoga oba brata moraju doći na sud u zakazani dan i na određeno mjesto. U protivnom bit će kažnjeni s gore navedenom globom, a ako oni imaju kakav dokaz

zašto nisu poštivali ugovor, neka izvole podastrijeti dokaze pa će biti pravedno prosuđeno. Braći se također naređuje da na dan suđenja pripreme objed za koji će troškove snositi onaj tko bude proglašen krivim. Ovaj je sudski poziv uručen okrivljenima isti dan kad je i napisan, odnosno dva dana prije suđenja.

Marko Barić je 1754. (28. VI.) pisao i kupoprodajni ugovor po kojem Periša Bulić prodaje dva manja komada zemlje u Ovrću don Jurju Kapitaniću i njegovim stričevima Ivanu i Marku za 5 groša koji odgovaraju vrijednosti od 50 libara. Predmet toga ugovora je povezan s onim od 20. srpnja 1752., koji smo donijeli pod tim datumom. Kako isprave u obliku ugovora ne donose formulu intitulacije jedne ili više osoba, tako ta formula nije ni ovaj put donesena pa se u njoj i ne spominje veliki poljički knez, ali se na kraju isprave na mjestu pisara navodi: “*Ja Marko Barić ovoga vrimena knez Provincije Pojlic pisa kako sliša od obe dvi strane*”. Dakle, iako je i tada veliki poljički knez, on sebe kao pisara titulira samo s *knez*. Nakon verbalne invokacije i datacije, promulgacija i naracija isprave kazuju da se *daje na znanje svakom sudu plemenite pravde prid koje lice izade ovo očito učinjeno otvoreno pismo*, koje se pak čini po *Zakonu (Statutu)* i *običaju* poljičkom u mjestu *Provincije Pojlic* u selu Truše, u kući mnogopoštovanog gospodina don Jurja Kapitanića, župnika puka tugarskog, i njegovih stričeva, kneza Ivana i Marka, i to među *dobrim ljudima*, a niže potpisanim pred svjedocima. Slijedi bit ili dispozicija isprave kojom se kazuje da je Periši Buliću i njegovim sinovima i unucima bila potreba prodati dva komadića zemlje u mjestu zvanom Ovrće iz dijela kupljene *baščine* u selu Truše od kćeri pokojnoga Stipana Raroša. Jedno se zemljište nalazi usred Ovrća, a *mejaši* su mu sa svih četiriju strana isti kupci Kapitanići, dužine *rozge trih i po aršina*, širine *rozge trih majne aršin*, dok se drugo nalazi *u podan* (na južnoj strani) Ovrća, veličine *rozak 12 manje aršin*, širine *rozge trih* i jedan aršin, kojem su *mejaši s podanka* (juga) potok, a sa svih ostalih triju strana kupci Kapitanići. Sve navedeno isti Periša Bulić sa svojim sinom Jakovom i unucima, sinovima svoga pokojnog sina Dujma, dakle, od njihove kupovine iz *baščine* roda Raroševića, svojih pravih rođaka, odluči prodati radi svoje potrebe. Kako se druga rodbina iz navedene *plemenščine* Raroševićevih nije javila za kupnju, zamole don Jurja Kapitanića, tugarskog župnika, i njegove stričeve da oni, kao daljnji dionici *plemenščine* Petrulića s Raroševićima, kupe navedene zemlje. Oni to prihvate uz cijenu od 5 groša, odnosno 50 libara, čime Periša Bulić sa svojim sinovima i unucima osta “*u strminu viku vičnim Zakonom*” bez tih imanja, a don Juraj Kapitanić i njegovi stričevi “*kupiše u strminu sebi i svojim nakon sebe uvike*” te su “*voljni i slobodni*” raspolagati tom imovinom kao svojom stvarju. “*I bi namirena sva cina ali pogodba i ostaše obe strane kuntente*”. Tom su ugovoru bili svjedoci *plemić* Luka Bulić, sin Jakovljević, i “*veće dobrih ljudi koi će se potpisati svojom rukom*”. Od svih potpisao se samo don Ivan Kružićević, tadašnji kapelan župe Tugare, dok ostali nisu, najvjerojatnije zato što nisu bili pismeni.

Marko Barić pisao je i darovni ugovor god. 1763. (20. VII.) po kojem Anton Sorić potvrđuje darovnicu svoje pokojne bake Mare, koja je sa sinom Petrom darovala

pokoynom Matiji i Petru Pavličeviću komad zemlje u Ovrću, a oni njoj za uzdarje dali 3 groša i kabao vina. Kako tada nisu sačinili pisani dokument, sada to čini Anton Sorić u dogovoru s Pavlom, Grgurom i Antonom Pavličevićem. I u ovoj se ispravi u formuli notara navodi da je ugovor pisao knez Marko Barić *“budući mojlen razumijući obe strane u viru pravo kako je zgora”*. U ugovoru se obznanjuje *“svakom sudu svitle i plemenite pravde prid koji lice izaće ovo pismo otvoreno i očito učijeno koje se čini po zakonu i običaju pojličkomu u mistu Provincije Pojlic selu Trušah u kući Pavla Pavličevića i jnegovih stričevići Grgura i Antona meju dobrimi ljudmi prid svidoci niže pisanim”*. Darovana se zemlja nalazila u Ovrću; *mejaši* su joj sa sjevera zemlja Sorićeva i Kapitanićeva, s juga vrtao Velića, s istoka imanje Pave Pavličevića, a sa zapada zemlja Kapitanića, koju je kupio u Vušte Pavličevića. Budući da su tu zemlju na sjeveru sporazumno uživali Pavličevići, a pismeni ugovor nisu sklopili, sada Anton Sorić, znajući da su njegovi stari darovali rečenu zemlju Pavličevićima, potvrdi darivanje svoje babe Mare i oca Petra. Sorić to dogovorno s Pavlom, Grgurom i Antonom Pavličevićem ovjekovječi pisanim dokumentom na *“vikovjnu uspomenu”* rečenim Pavličevićima i *“jniovim nakon jnih u vike vičjnim zakonom jniovu ostatku i poslidku da su vojni i slobodni ovom rečenom zemjlon kako svojom vlastitom slobodnom stvarju”*. Svjedoci su ovog ugovora gospodin Ante Dišmanić i Ivan Velić, sin Matijin. Ako bi tko htio naknadno što ugovarati, ne će to moći, kaže se u dodatku ili komplekciji ugovora.

Četiri dana kasnije, 24. srpnja iste, 1763. godine Marko Barić je autor i kupoprodajnog ugovora po kojem Marko i Ante Franičević prodaju Pavlu Pavličeviću i njegovim stričevićima Grguru i Antonu neku zemlju u Brdašcu za 45 libara, koju je zemlju njihov otac, pokojni Stipan Franičević Cucin, bio založio Pavličevićima za 20 libara. Ugovor je pisao, kao i prethodne, knez Marko Barić *“budući mojlen (i) razumijući obe strane”*. Ugovor se obznanjuje *“svakomu sudu svitle i plemenite pravde prid koji lice izaće ovo otvoreno pismo i očito učijeno koje se čini po Zakonu i običaju pojličkomu u mistu Provincije Pojlic selu Trušah u kući Pavla Pavličevića i jnegovi stričevići Grgura i Antona meju dobrim ljudmi prid svidoci niže pisanimi”*. Budući da je pokojni Stipan Franičević, zvani Cucin, založio komad zemljišta u mjestu Brdašće Pavlu, Grguru i Antonu Pavličeviću za 20 libara, sada braća Marko i Ante, sinovi pokojnog Stipana Franičevića, odlučiše prepustiti *“u strminu isti komadić zemjle rečenom Pavlu Pavličeviću i jnegovim stričevićem Grguru i Antonu po cinu koju učiniše meju sobom libar 45 reko četrdeset i pet koji primiše svu cinu s onu prvu libar 20 usve reko četrdeset i pet a pustiše zauvike vičjnim zakonom rečenu zemjlu u Brdašcu istomu Pavlu Grguru i Antonu Pavličevićem”*. *Mejaši* su zemljištu *“od istoka Kapitanića što je kupljeno u Franičevića od zapada Klonibatovića s vrhovka i s podanka puti i ovo pustiše rečeni Marko i Ante braći Franičevići za izgubljenje sebih i svojim nakon sebe uvike vičjnim zakonom a Pavličevići kupiše sebih i svoim nakon sebe da su vojni i slobodni isti Franičevići rečenom zemjlon kako svojom stvarju slobodnom i ostaše obe strane kuntente”*. Svjedoci su ugovora Ante Dišmanić i Duje Danić.

DIPLOMATIČKO-PALEOGRAFSKA ANALIZA
NEKOLICINE DONESENIH ISPRAVA

Isprave pisane perom *kančilira* Marka Barića ujednačene su po rasporedu diplomatskih formula ili sastavnih dijelova u njima. Sadrže konvencionalne dijelove isprave, to jest uvod ili protokol, tekst ili kontekst (korpus isprave) i zaključak ili eshatokol. Usporedbom s ispravama starijih kancelarija, bez obzira na vremensku udaljenost, diplomatsko-paleografska analiza pokazuje da je taj pisar tijekom svoje diplomatske naobrazbe imao pred sobom uzorak formulara starohrvatske i humsko-bosanske srednjovjekovne isprave. Većina diplomatskih formula isprava što ih je pisao *kančilir* Marko Barić odgovara rasporedu diplomatskih formula isprave kancelarije hrvatskih narodnih vladara i bosansko-humske kancelarije. To su formule verbalne invocacije, datacije, promulgacije, naracije, dispozicije s pertinencijom, svjedoka, notara i komplecije. Ta je identičnost osobito primjenjiva na bosansko-humske ćirilске isprave, to više što im je i jezik i pismo identično. Stoga se i ovdje ponavljaju pravci kretanja i utjecaji na poljičku ispravu od kraja srednjeg vijeka pa nadalje. I ovdje ponavljamo da je struktura poljičke isprave, iako se u ovom slučaju radi o sredini XVIII. stoljeća, veoma slična strukturi starohrvatskih isprava, osobito njihovim potvrđnicama, zatim strukturi srednjovjekovnih isprava bosansko-humskih vladara i velmoža te osobito strukturi isprava humskih velmoža. Prvotna izvornost i ujedno tradicija poljičke isprave je, dakle, u starohrvatskoj kancelariji, s utjecajem dalmatinskog notarijata i crkvenih isprava, odakle se širi prema kasnijem Humu i Bosni, a onda se tijekom i krajem humskog i bosanskog srednjovjekovlja ponovno iz Huma i Bosne vraća u Poljica da bi se tu zadržala cijelo razdoblje novog vijeka.

Uvodni dio isprava *kančilira* Marka Barića sadrži invocaciju, dataciju, intitulaciju, inskripciju i ponekad salutaciju. Formula je invocacije u njegovim ispravama redovito u verbalnom obliku i redovito glasi: “*Slava Gnu. Bogu uvike amen*”. Njome započinje pisanje isprave i vječno se slavi i zaziva kršćanski Bog u vidu prve božanske osobe. Ona je nešto modificirana u odnosu na isprave hrvatskih narodnih vladara i u odnosu na bosansko-humske isprave, odnosno skraćena je i pojednostavljena, ali je u redosljedu zadržala početno mjesto i potvrđnu riječ *amen*. Nakon nje skoro u pravilu slijedi datacija koja, opet skoro u pravilu, glasi: “*Lit od Presvetoga Poroćenja Gosna*”. Nakon toga slijedi godina, mjesec i dan u vidu slovčane vrijednosti za brojeve. Godine se, dakle, u tim ispravama računaju od Isusova rođenja (*stilus nativitatis*), a dani od prvog siječnja, kao i u nekolicini isprava hrvatskih narodnih vladara te u pravilu u ispravama bosansko-humskih vladara i velmoža. Što se tiče njenog mjesta u ispravama, nešto je bliža potonjim ispravama jer se u njima datacija češće nalazi u eshatokolu, ali je u većini primjera zadržala mjesto koje joj je pripadalo u ispravama hrvatskih narodnih vladara, to jest u protokolu nakon invocacije. Ta datacija sadrži *datum temporale* i *datum geographicae* koji se prebacuje u formule što slijede nakon datacije pojedine isprave. Selo Truše najčešće je mjesto pisanja predmetnih Barićevih isprava.

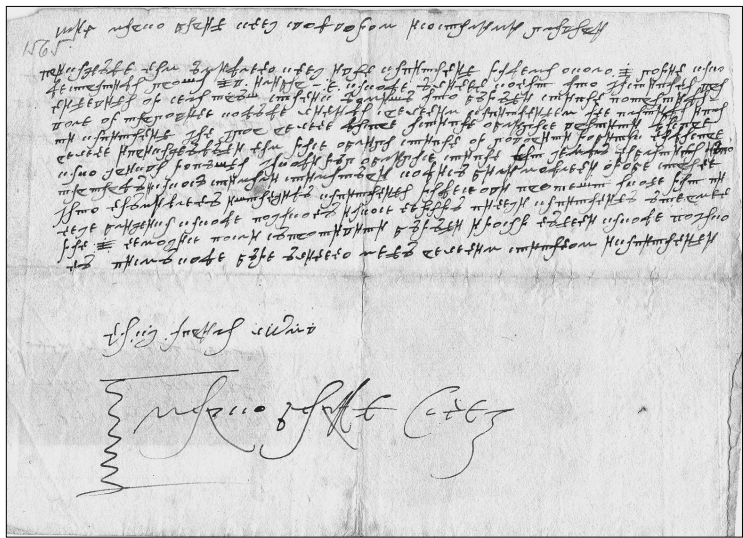
Jedanput je navedeno selo Umine, a ponekad se Poljica navode kao općenito mjesto nastanka i pisanja pravnog čina. Formula intitulacije donesenih poljičkih isprava je pojedinačna kad se radi o ugovorima, ili s dodatcima više osoba u općenitu obliku “*s vojvodom i s ostalim glavari od Polici*”, kada se radi o drugoj vrsti isprave. Budući da je u predstavljenim ispravama Marko Barić ujedno i pisar i veliki knez poljički, on se u ugovorima titulira u formuli pisara najčešće samo kao “*Ja Marko Barić knez od Provincije Pojlic*”, a u ostalim ispravama kao “*Mih knez Marko Barić knez veliki od Provincije Pojlic s vojvodom i s ostalima glavarih*”, npr. 20. svibnja 1750. godine. On, naime, za sebe u formuli pisara uporebljava titulu *ja knez*, a u formuli intitulacije *mi knez veliki*. Formula inskripcije Barićevih isprava najčešće je sadržana u drugim formulama, ponajviše u formuli komplecije. Adrese su njegovih analiziranih isprava knez Ivan Kapitanić, nasljednici Pavla Hercegovića, Ante Sučić, Jure Dević, knez Jure Novaković, Pavao Petričević, Juraj i Ivan Velić, Anton Sorić, Ana Rarošević, Periša Bulić, Marko i Ante Franičević te obitelj Pavla Pavličevića. Sve su te navedene uvodne formule dosta česte u donesenim poljičkim ispravama, dok je jedino salutacija dosta rijetko upotrijebljena. U jednoj od analiziranih isprava ona glasi “*i da ste lipo zdravo*” (13. svibnja 1750.).

Središnji dio isprava *kančilira* Marka Barića sadrži notifikaciju ili promulgaciju ili pak publikaciju, zatim naraciju, dispoziciju i svjedoke. Notifikacija je u njegovim ispravama često samostalna diplomatska formula, a ponekad je usko povezana s naracijom. U svakom slučaju, njome se publicira ili daje svima na znanje o kojem će se predmetu govoriti u dispoziciji, odnosno njome se upozorava javnost na ispravu. Ona u Barićevim ispravama najčešće glasi: “*Ovo neka se zna i bude u znajne svakomu sudu svitle i plemenite pravde prid koji lice izaće ovo pismo otvoreno i očito učijeno*”. To se obznanjivanje nastavlja u naraciji pa se, između ostalog, kazuje da se isprava čini po Zakonu i običaju poljičkom. Izrazi koji se upotrebljavaju u notifikaciji tih isprava, kao uostalom i cijela formula, doslovno su preuzeti iz starijih hrvatskih ili bosansko-humskih srednjovjekovnih isprava. Osobito je izraz *otvoreno pismo* nazočan u bosansko-humskim srednjovjekovnim ispravama, kako u ćirilskim tako i u onima koje su pisane latinskim jezikom. Nakon te formule slijede naracija i dispozicija, više puta s pertinencijom, o čijim je sadržajima više riječi bilo u poglavlju o povijesnom sadržaju donesenih isprava. Potom slijedi formula svjedoka u značenju koroboracije isprave. Svjedoci su u Barićevim ispravama mnogobrojni. Između ostalih to su: Ante Dišmanić, Aleksandar Domadelli, Luka Bulić, sin Jakovljević, don Ivan Kružičević, Ivan Velić, sin Matijin, Duje Danić i drugi.

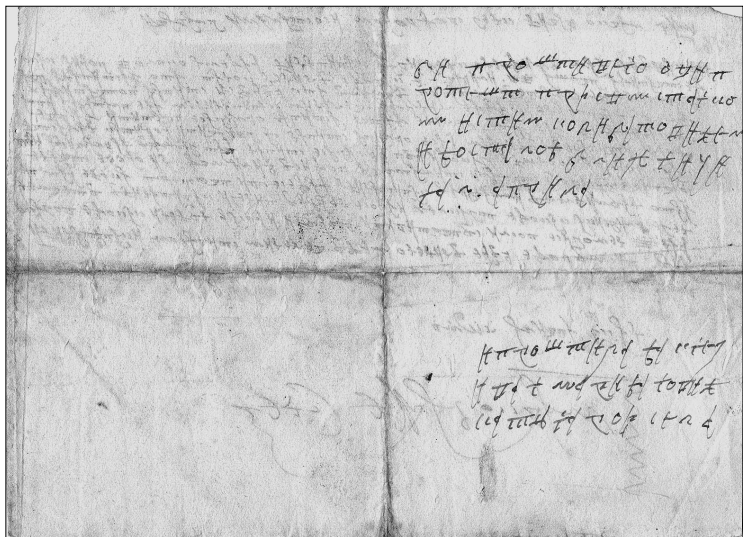
Zaključni dio ili eshatokol isprava *kančilira* Marka Barića sadrži formulu pisara, subskripcije i komplecije. Pisar donesenih isprava je ista osoba kao i destinator. To je veliki poljički knez Marko Barić, koji se kao pisar u formuli pisara redovito naziva samo knez, ali ponekad i kao *veliki knez od Provincije Pojlic*, npr. u ispravi od 20. srpnja 1752. godine. U svojoj ispravi od 18. svibnja 1750. navodi za sebe u intitulaciji da je “*Mi knez Marko Barić s vojvodom i s ostalimi glavari od Polici*”, a u formuli

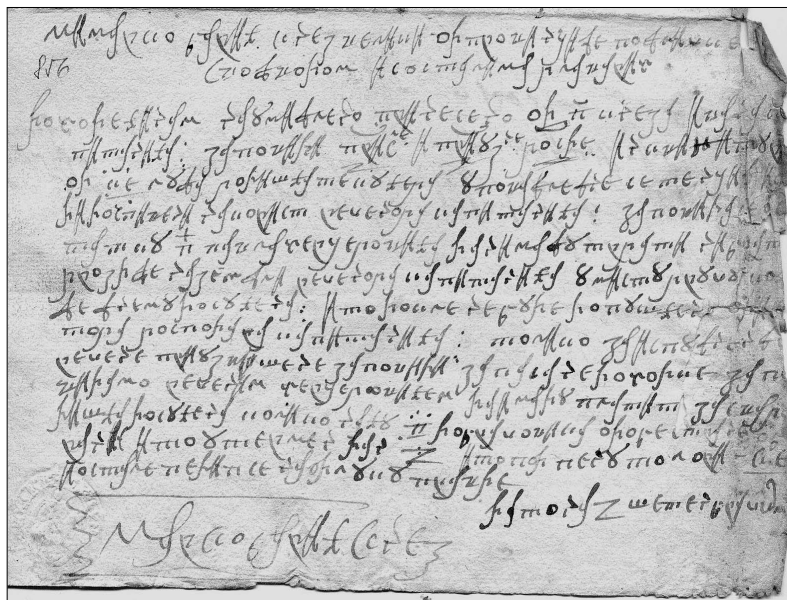
pisara da je “*Marko Barić knez*” i da je “*pisa po naredbi gna. kneza veloga*”. Stječe se dojam da su to dvije osobe ili da on te godine još nije izabran za velikog kneza poljičkog. Međutim, on se u svojoj ispravi izdanoj dva dana nakon prethodne jasno titulira titulom velikog kneza, a to isto čini i u formuli pisara više puta navedene i donesene isprave od 20. srpnja 1752., kada sebe naziva “*Ja Marko Barić knez veliki od Provincije Pojlic pisa budući mojlen i kako sliša od obe strane*”. To isto čini i na svojoj sljedećoj donesenoj ispravi, što nosi potpuno istovjetnu dataciju kao i prethodna. Nakon toga on se u formuli pisara svojih isprava navodi kao: “*Ja knez Marko Barić ovog vrimena knez Provincije Pojlic pisa kako sliša od obe dvi strane*” (28. VI. 1754.), i: “*Pisa ja knez Marko Barić budući mojlen razumijući obe strane u viru pravo kako je zgora*” (20. i 24. VII. 1763.). Uočljivo je u formuli subskripcije da se Ante Dišmanić i Aleksandar Domadelli u nekoliko slučajeva potpisuju na talijanskom jeziku, što pak daje veću važnost i šire značenje tim ispravama, jer su ta dva svjedoka službenici mletačke općine Omiš. Više se puta u toj formuli, a i u formuli naracije, uopćeno navodi da će, uz imenovane, ispravu “*potpisati i veće dobrih ljudi*”, čija se imena ne navode. Prema tome, možemo ustvrditi da se pojam *dobri ljudi* u povijesnim znanostima ne može odnositi samo na članove bosansko-humskih kršćana, već on ima i šire značenje. Posljednja formula donesenih Barićevih isprava je komplecija ili dodatak. Ona se najčešće nalazi *a tergo* isprave u obliku adrese ili kratkog regesta, koje obično ne piše pisar isprave već neka druga ruka. U donesenim ispravama s diplomatskom analizom ona glasi: “*M. p. knezu Juri Novakoviću u Čažin Dolac. Kniga ali protešt bratu Jurju proz travu pod Sukmosinom i proz vinograde u Primorju*” (13. V. 1750.); “*ovi mandat bi proštiven Matiju Petrićeviću prošti don Stipan Radić. Mandat suproč Petrićevićem za zemlju Podstnicu*” (18. V. 1750.); “*Protešt momu bratu Jurju ko je učinjen od suda gosna. kneza velikoga i ponutkovan je od svi dili meju nami braćom* (20 V. 1750.); *pismo s Antonom Sorićevim od Ovarća*” (20. VII. 1752.); “*pismo s Anom Raroševom od Karča*” (20. VII. 1752.); “*pismo od Ovarća s Perišom Bulića. Ovde pisma*” (28. VI. 1754.); “*pismo od Ovrća Sorićem*” (20. VII. 1763.); “*pismo od Brdašca*” (24. VII. 1763.). Ujedno iz komplecije, kao i iz drugih formula isprava, istovremeno saznajemo i nazive poljičkih isprava. To su *pismo*, *mandat* i *kniga*.

PRILOG: Faksimili 14 izvornih isprava poljičkoga kančilira Marka Barića

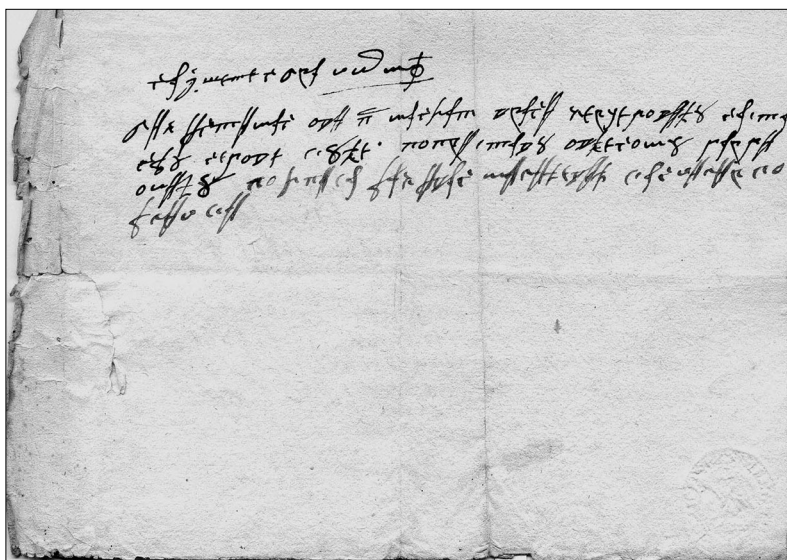

Ia-b. Knez Marko Barić s vojvodama i ostalim glavarima objavljuje protest kneza Ivana Kapitanića, pozivajući rođaka Stipana Vraničevića da preda zemlju na Blatinama i u Potartarju koju je Vraničević otimao radi plaćanja duga od 12 groša i 5 libara Kapitaniću iz vremena kad su trgovali.

Handwritten text in a cursive script, likely a legal document or record. The text is dense and covers most of the page. At the top, there is a heading or title. The main body of text consists of several lines of prose. At the bottom, there is a large, stylized signature or name, possibly "Marko Barić".

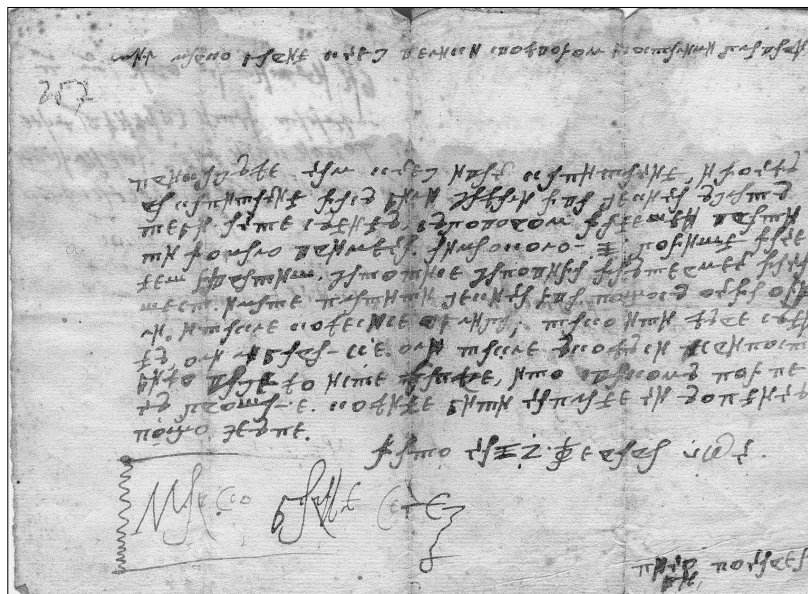

Handwritten text in a cursive script, likely a legal document or record. The text is dense and covers most of the page. At the top, there is a heading or title. The main body of text consists of several lines of prose. At the bottom, there is a large, stylized signature or name, possibly "Marko Barić".

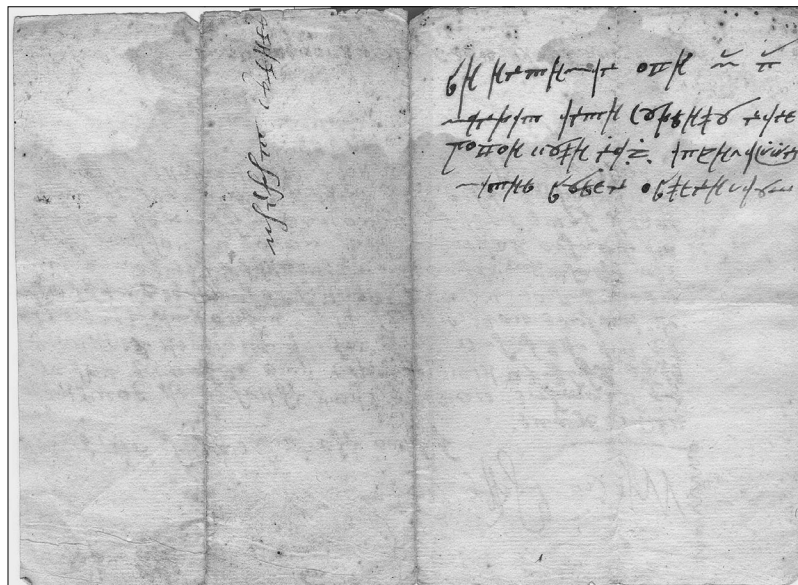
1a-b. Veliki poljički knez Marko Barić s vojvodama i ostalim glavarima nalaže baštinicima Pavla Hercegovića da ne smiju ubirati grožđe na zemlji Ivana Kapitanića, a za

M. BRKOVIĆ, Nekoliko neobjavljenih isprava poljičkoga *kančilira* Marka Barića,
Rad. Zavoda povij. znan. HAZU Zadru, sv. 46/2004., str. 269–306.

ubrano prethodnih godina trebaju platiti odštetu u iznosu koji odrede dvojica dobrih ljudi.

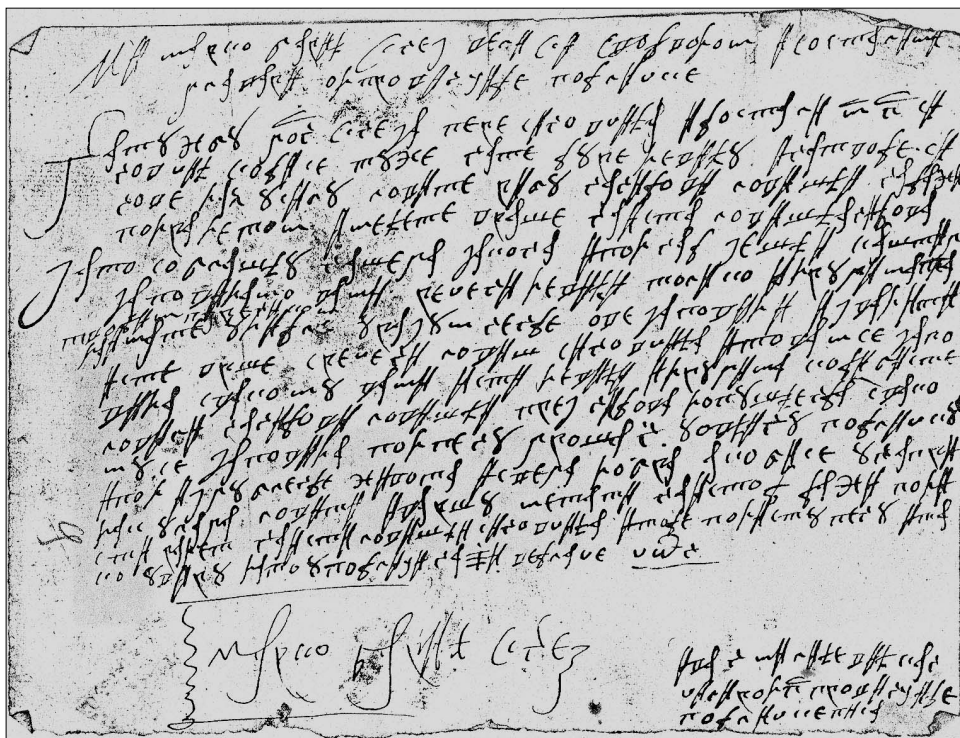

Handwritten text in a cursive script, likely a legal document or decree. The text is written in a dark ink on aged, slightly stained paper. The script is dense and fills most of the page. At the bottom, there is a large, stylized signature or seal, possibly reading 'Marko Barić'. The text appears to be a formal order or decree, mentioning names and amounts.

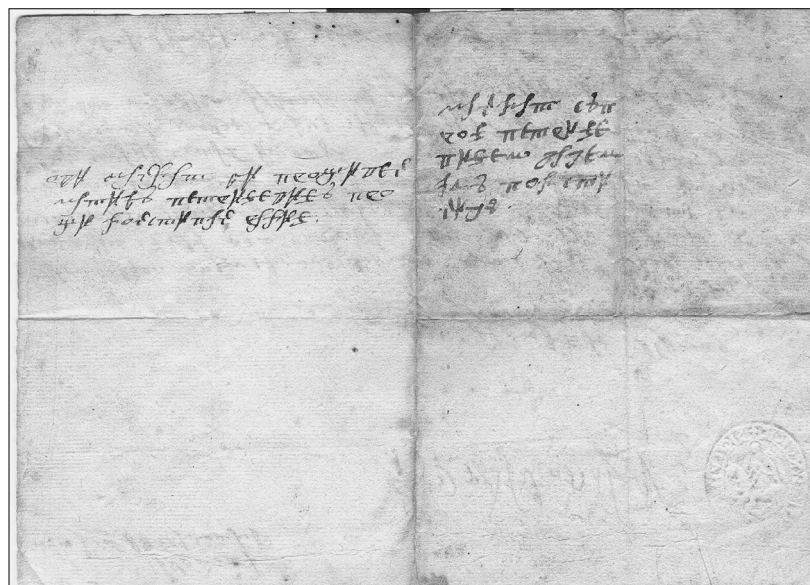
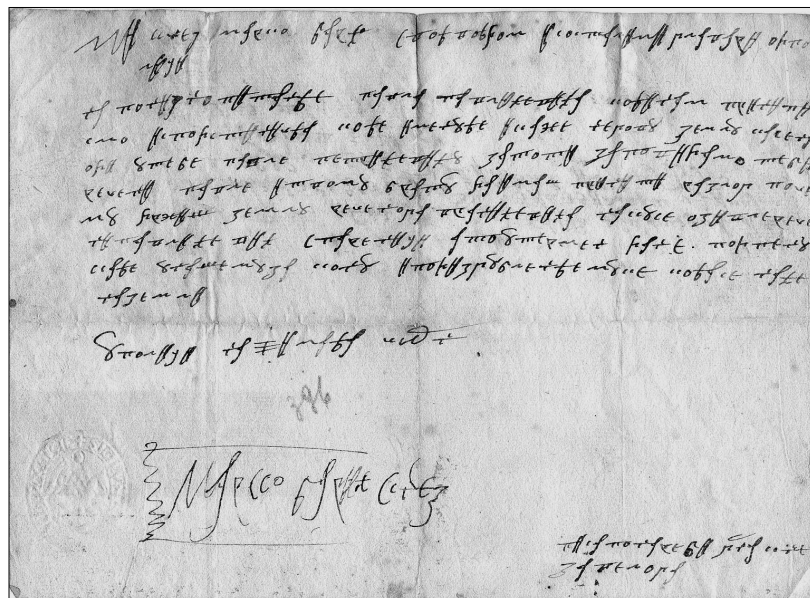

Handwritten text in a cursive script, likely a legal document or decree. The page is divided into two main sections. On the left, there is a vertical column of text, possibly a list or a series of names. On the right, there is a larger block of text, which appears to be a formal order or decree. The script is consistent with the one seen in the previous image.

IIIa-b. Naredba kneza Marka Barića Anti Sučiću da vrati Ivanu i Juri Kapitaniću 2 zlatna cekina što ih je pozajmio od njih prije deset godina. Isto tako i Jure Sučić mora vratiti posuđenih 25 libara.

IV. Na tužbu kneza Pere Sinovčića i njegova roda veliki knez poljički Marko Barić donosi zabranu lovljenja ribe Juri Deviću i njegovim sinovima u Sinovčićevim lovištima.

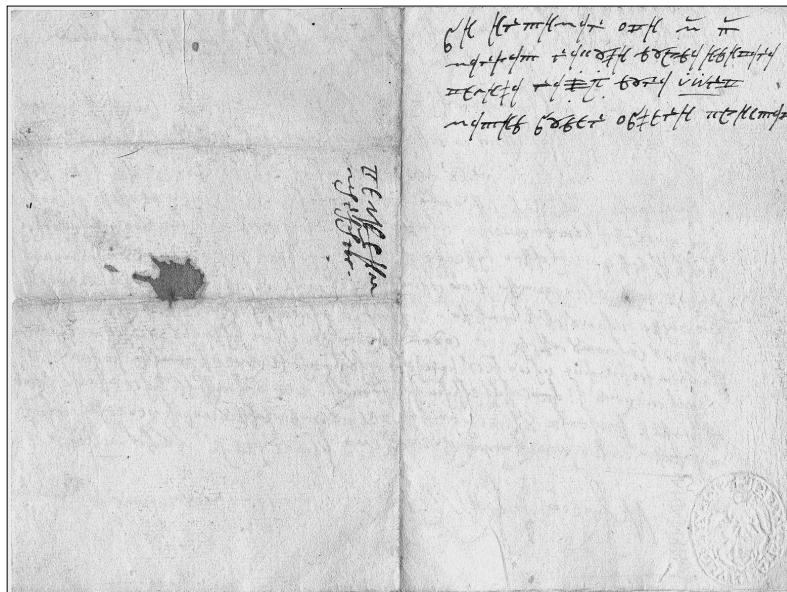
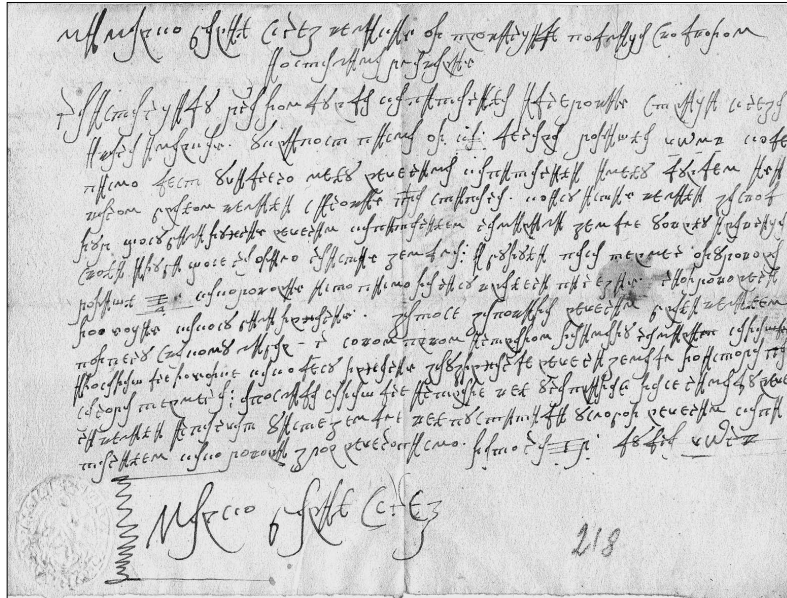
1a-b. Veliki poljički knez Marko Barić s vojvodama i ostalim poljičkim glavarima

M. BRKOVIĆ, Nekoliko neobjavljenih isprava poljičkoga *kančilira* Marka Barića,
Rad. Zavoda povij. znan. HAZU Zadru, sv. 46/2004., str. 269–306.

poziva Pavla Petričevića da u roku od 5 dana donese dokaze za zemlju Pavla Pavličevića
(Vraničevića) ili će u protivnom platiti globu i izgubiti uloženi trud na toj zemlji.

M. BRKOVIĆ, Nekoliko neobjavljenih isprava poljičkoga *kančilira* Marka Barića,
Rad. Zavoda povij. znan. HAZU Zadru, sv. 46/2004., str. 269–306.

stvari i ne uznemiruje svoju braću, kneza Peru i Ivu Novakovića.

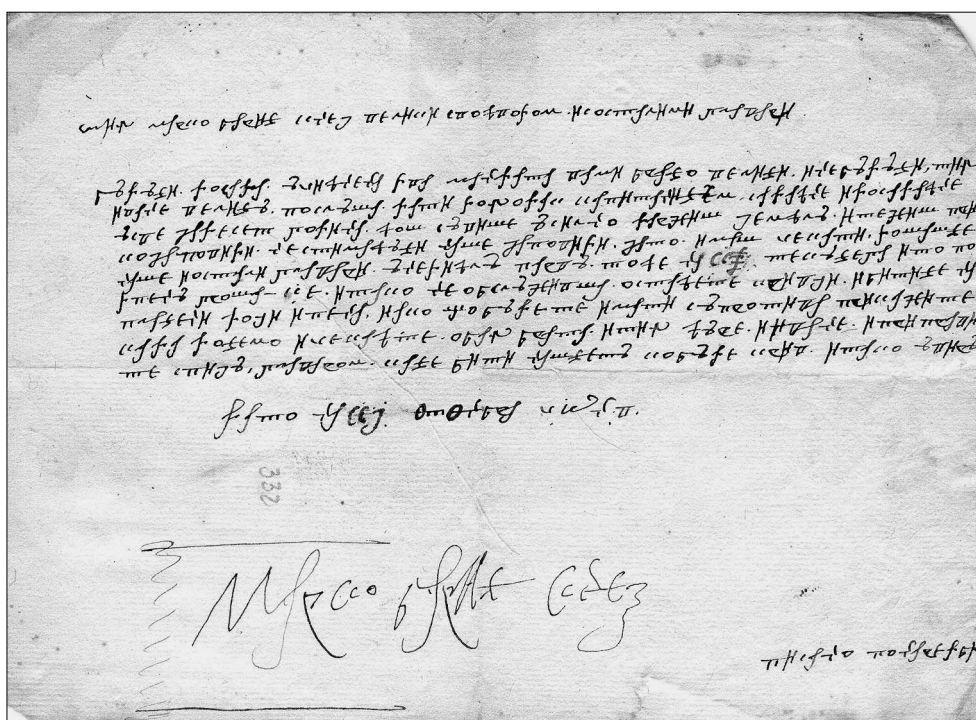
VIIIa-b. Veliki knez Marko Barić s vojvodama i ostalim glavarima zapovijeda braći Jurju i Ivanu Veliću da plate dug Jurju, Marku i Ivanu Kapitaniću.

Antoni Sorić prodaje don Juri Kapitaniću i njegovim
stričevima, knezu Ivanu i Marku, komad zemlje u Ovrču za 28 libri.

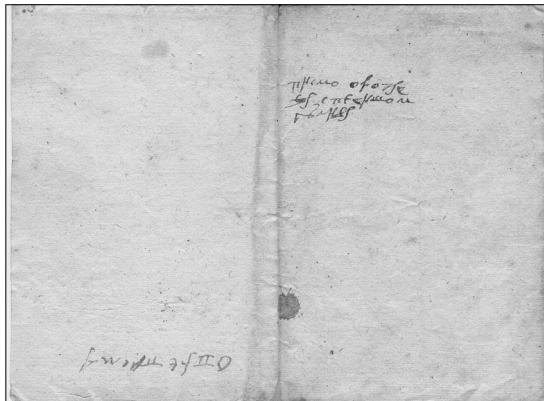
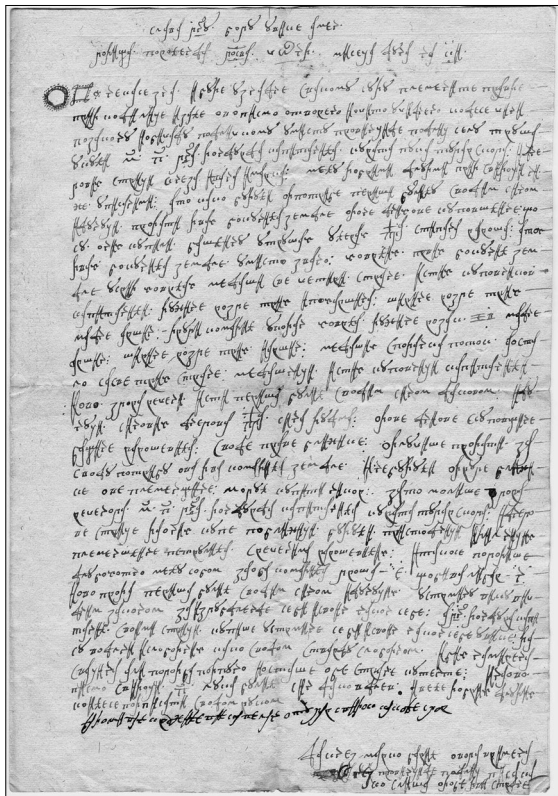
*Antoni Sorić prodaje don Juri Kapitaniću i njegovim
stričevima, knezu Ivanu i Marku, komad zemlje u Ovrču za 28 libri.*

*Antoni Sorić prodaje don Juri Kapitaniću i njegovim
stričevima, knezu Ivanu i Marku, komad zemlje u Ovrču za 28 libri.*

IXa-b. Anton Sorić prodaje don Juri Kapitaniću i njegovim stričevima, knezu Ivanu i Marku, komad zemlje u Ovrču za 28 libri.

XI. Pismo velikog kneza Marka Barića kojim naređuje Ivanu i Juri Veliću da dođu u nedjelju, 29. tekućeg mjeseca na dogovoreno mjesto i čekaju njega i ostale glavare radi suđenja u sporu s Kapitanićem oko dohotka kroz deset godina. Ako ne dođu, čeka ih plaćanje kazne od 25 groša.

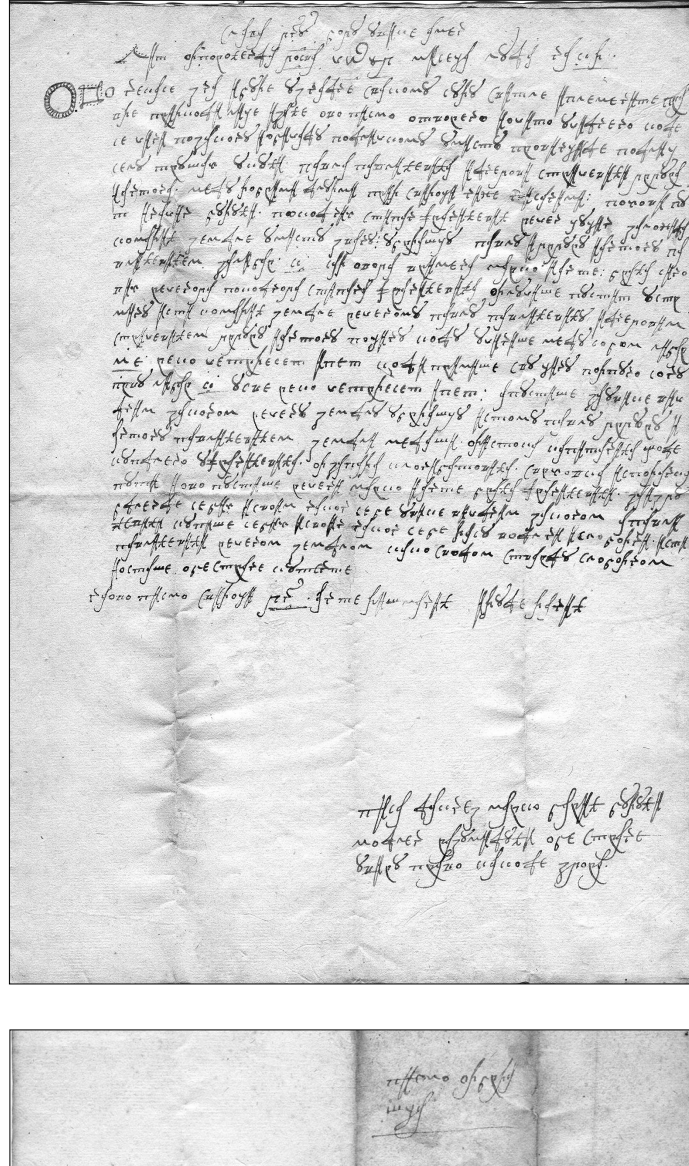

XIIa-b. Periša Bulić prodaje dva manja komada zemlje u Ovrču don Jurju Kapitaniću i njegovim stričevima Ivanu i Marku za 5 groša, što je jednako 50 libri.

Anton Sorić potvrđuje darovnicu svoje pokojne bake Mare, koja je sa sinom Petrom darovala pokojnom Matiji i Petru Pavličeviću komad zemlje u Ovrću, a oni njoj za uzdarje dali 3 groša i kabao vina. Kako tada nisu sačinili pismeni dokument, sada to čini Anton Sorić u dogovoru s Pavlom, Grgurom i Antonom Pavličevićem.

172

XIIIa-b. Anton Sorić potvrđuje darovnicu svoje pokojne bake Mare, koja je sa sinom Petrom darovala pokojnom Matiji i Petru Pavličeviću komad zemlje u Ovrću, a oni njoj za uzdarje dali 3 groša i kabao vina. Kako tada nisu sačinili pismeni dokument, sada to čini Anton Sorić u dogovoru s Pavlom, Grgurom i Antonom Pavličevićem.

XIVa-b. Marko i Ante Franičević prodaju Pavlu Pavličeviću i njegovim stričevićima Grguru i Antonu zemlju u Brdašcu za 45 libara, koju je zemlju njihov otac pok. Stipan Franičević Cucin bio založio Pavličevićima za 20 libara.

*Milko BRKOVIĆ: A NUMBER OF UNPUBLISHED DOCUMENTS
BY THE SCRIVENER MARKO BARIĆ FROM POLJICA*

Summary

In an ongoing series of articles concerning the unpublished documents from Poljica on the present occasion we have isolated fourteen documents by the Poljica prince and scrivener Marko Barić which will be dealt with in a chronological order from the diplomatic and from the general historical point of view. The author transcribes them into the Latin alphabet and for the first time presents facsimiles of their originals. The *cancelliere* or scrivener Marko Barić worked in the Poljica Republic during the second part of the first and during the first part of the second half of the 18th century. Throughout this period he was the prince of Poljica and afterwards both the great prince and the public scrivener of Poljica which is a rarity not only for Poljica but for other administrative units of particular state regions. In his own handwriting he wrote in the Bosnian or the Croatian Cyrillic script or received a series of documents with various contents pertaining to Poljica. These documents are mostly sale contracts which he labeled as *letter*, *book* and *mandate*. The documents composed by Marko Barić are rich in standardized diplomatic formulas which evinces his thorough education and literacy. This is the reason why the author feels justified in the choice of analyzing his diplomatic material. Of the fourteen targeted documents belonging to Marko Barić, although we can say with certainty that he wrote more or was the person to whom they were addressed, for a number of them it is explicitly stated that he wrote them while for the rest it is not clear whether he wrote them or whether he only put his signature to them as the acting Poljica prince. Because of this the author gives a detailed diplomatic-paleographic analysis with a historical background for those for which it is explicitly stated that he wrote them, while the rest are described by giving their general diplomatic and historical characteristics. Barić's documents presented here, as is the case with all Poljica documents, content-wise abound with surnames and toponyms.